БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТЛАРИ
ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ШАҲАР КОМИТЕТИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ
ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ ҲАМДА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

10-йил чиқиши

№ 252 (2543).

24 ДЕКАБРЬ
СЕШАНБА
1963 йил

Баҳоси 2 тийин.

ШУДГОРЛАШ ИЛҒОРЛАРИГА КЎЧМА ҚИЗИЛ БАЙРОҚ

Ўзбекистон КП Тошкент қишлоқ область комитети ва область ижроия комитети бошқармалар ва совхозлар ўртасида 15 декабрдан 20 декабргача шудгорлашнинг бориши юзасидан социалистик мусобақанинг натижаларини кўриб чиқдилар.

Область партия комитети ва область ижроия комитетининг кўчма Қизил байроғи **Бўка ишлаб чиқариш бошқармасига** (бошлиғи **Юнусов,** партия комитетининг секретари **Ражабов** ўртоқлар) берилди. Бу бошқармада ўтган беш кунликда 20,3 процент майдон шудгор қилинган. Байроқ Янгийўл ишлаб чиқариш бошқармасидан олиб берилади.

Область партия комитети ва область ижроия комитетининг кўчма Қизил байроғи **2-«Далварзин» совхозига** (директори вазифасини бажарувчи **Абдураҳмонов,** партия ташкилотининг секретари **Султонов** ўртоқлар) берилди. Совхозда ўтган беш кунликда 27,4 процент майдон шудгор қилинган. Кўчма Қизил байроқ Бўка бошқармасидаги «Кўкорол» совхозидан олиб берилади.

Бўка ишлаб чиқариш бошқармасига шудгорлашда намуна кўрсатиб ишлаган илғор колхозчи, механизаторларга сотиш учун битта енгил «Москвич» автомашинаси ва тўртта «Ирбит» мотоцикли, 2-«Далварзин» совхозига илғор механизаторларга сотиш учун битта «Ирбит» мотоцикли ажратилди.

Область партия комитети ва область ижроия комитети **Ўрта Чирчиқ бошқармаси** ҳамда **2-«Оққўрғон» совхози** меҳнаткашларининг ҳам ўтган беш кунликда шудгорлашда яхши натижага эришганликларини қайд қилиб ўтдилар.

„Ганиэн таймс", „Альже репюбликэн", „Пёпль" ва „Ботатаун" газеталари редакцияларининг саволларига

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЖАВОБЛАРИ

Ганадаги «Ганиэн таймс», Жазоирдаги «Альже репюбликэн», «Пёпль» ва Бирмадаги «Ботатаун» газеталарининг редакциялари ҳозирги даврдаги миллий озодлик ҳаракатига тааллуқли баъзи саволларга жавоб беришни сўраб Н. С. Хрушчевга мурожаат қилишди.

Мазкур газеталар редакцияларининг саволлари ва Н. С. Хрушчевнинг жавоблари қуйида эълон қилинади.

1. **Савол:** Халқларнинг империализмга қарши миллий озодлик кураши натижаларига Сиз қандай баҳо берасиз?

Жавоб. Мазлум халқлар улуғ жасорат кўрсатдилар, улар империализмнинг мустамлакачилик системасини емирдилар. Миллий озодлик курашининг асосий якуни мана шу. Мустамлакачилар асрлардан бери барпо қилиб келган империялар салкам йигирма йил ичида тор-мор келтирилди. Яқин-яқинлардагина бу империялар баъзи бир кимсаларга олиб бўлмайдиган қалъалар бўлиб кўринар эди. Иккинчи жаҳон уруши вақтида Черчиллнинг кибрланиб айтган қуйидаги сўзлари эсга тушади: «Британия империясини» тугатиш вақтида раислик қилмоқ учун бош министр бўлган эмасман». Эндиликда эса бу империядан, эртакда айтилганидек, шохи-туёғи қолди.

Ҳозирги вақтда мустамлакачилик режимларини тугатиш жараёни тугалланиш палласига қадам қўйди. Шу дамгача элликдан кўпроқ мамлакат давлат мустақиллигига эришди, ўзининг миллий давлатига эга бўлиб қолди. Бу — мардлик ва фидокорлик билан курашган халқ оммасининг ҳақиқатан жаҳоншумул тарихий муваффақиятидир.

Бу ғалабанинг аҳамиятига етарли баҳо бермаслик, мустамлака қуллиги системаси емирилганлигини инкор қилиш, сиёсий мустақилликни қўлга киритиш гўё қуруқ расмият деб ҳисоблаш жиддий хато бўлур эди. Бундай қилиш озодлик учун курашганларни таҳқирлаш. мустамлакачиликка қарши курашган халқлар арзигулик ҳеч бир нарсага эришмади, деб даъво қилиш бўлур эди.

Халқларнинг сиёсий мустақилликни қўлга киритиши — халқаро аҳамиятга эга бўлган улуғ революцион ишдир. Империализм планетамизнинг жуда кенг районларида бевосита ҳукмронлик қилишдан, юз ва юз миллионлаб одамларга бевосита ҳукмронлик қилишдан маҳрум бўлди. Қул қилинган халқларнинг озодликка ва социал тараққиётга борадиган йўлини тўсиб турган жуда катта ғов парчалаб ташланди. Шу халқлар қилаётган қаҳрамонона жангларнинг бутун бир даври тугалланмоқда. уларнинг озодлик курашида янги босқич очилмоқда. Бу халқлар илгари мустамлакачилик режимларини емириб ташлашга, мустамлакачиларнинг қўшинларини ва губернаторларини ҳайдаб чиқаришга эришган бўлсалар, эндиликда улар мустамлакачиликнинг томирларини — чет эл монополияларининг иқтисодий ва сиёсий позицияларини таг-туби билан қўпориб ташламоқдалар. мустақил ва демократик ривожланиш учун, социал тараққиёт учун курашмоқдалар.

Давлат мустақиллигини қўлга киритиш — ҳали тўла озодликка эришиш эмас, албатта. Империалистлар имкон бўлган жойларнинг ҳаммасида ёш миллий давлатларнинг суверенитетини мазмунсиз бир нарсага айлантиришга ҳаракат қилаверадилар. Лекин эндиликда халқлар империалистларнинг планларини барбод қилишга. империалистик зулм ва эксплуатациянинг кишанларини батамом парчалаб ташлашга. ўзлари курашиб қўлга киритган сиёсий мустақилликдан иқтисодий озодлик учун, империализмнинг бошқа кўпгина занжирларидан қутилиш учун курашда қудратли восита қилиб фойдаланишга қодир бўлиб қолдилар.

Ёш миллий давлатларнинг империализмга қарши курашини сусайтириш эмас, балки кучайтириш, уларнинг жаҳон революцион кучлари билан бирдамлигини мустаҳкамлаш шу ёш давлатларнинг тўла мустақиллигини таъминлашнинг зарур шартидир. Конго, Жазоир ва бошқа мамлакатлардаги воқеалар собиқ мустамлакаларнинг халқлари империализмнинг кирдикорларидан асло халос эмасликларини кўрсатди.

Сиёсий мустақилликни қўлга олган кўпгина мамлакатлар империализмга қарши, мустақил сиёсат ўтказиб келмоқдалар. Мустамлакачилик асоратидан қутилган кўпгина мамлакатларда миллий тикланиш жараёни авж олиб бораётганлигидан, миллий экономиканинг негизлари қурилаётганлигидан, маданият ривожланиб бораётганлигидан кўз юмиш мумкинми, ахир? Мустақиллик учун олиб борилган кураш давомида омма жуда катта сиёсий мактабни ўтганлигини, омманинг миллий онги, империализмга қарши кураши зарурлигини тушуниши бениҳоя ўсганлигини, демократик ва социал-тараққиёт йўлидан бориш керак деган қатъий фикр оммада вужудга келганлигини ва мустаҳкамланиб бораётганлигини кўрмаслик мумкинми, ахир?

Жаҳон миқёсидаги кучларнинг ҳозирги нисбати мавжуд бўлган бир вақтда Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларининг ривожланиш шароити нақадар ўзгарганлигини кўриш керак. Ҳар бир мамлакат социализм мамлакатларининг, халқаро ишчилар ҳаракати ва барча тинчликсевар халқларнинг мададига таяниб, империалистларнинг ҳужумини муваффақиятли равишда даф қилиш, ўз мустақиллигини мустаҳкамлаш, ўз тақдирини мустақил белгилаш имкониятига эга.

2. **Савол.** Мустамлакачилик системасини емиришни таъминлаган шарт-шароитлар. Сизнинг фикрингизча, нималардан иборат?

Жавоб. Аввало мен шуни яна бир марта уқдириб ўтмоқчиманки, мустамлакачилик системасининг емирилиши — мазлум халқларнинг ўзлари олиб борган қаҳрамонона курашнинг натижасидир. Империалистлар, биз қул қилинган мамлакатларга ўз хоҳишимиз билан яхшилик қилдик ва уларга марҳамат қилиб мустақиллик бердик деган сафсатани тарқатмоқдалар. Бу — ғирт ёлғон. Мустамлакачилар бирон мамлакатдан «ўз хоҳишлари билан» чиқиб кетганлари йўқ. Сиёсий мустақиллик кураш билан ва фақат кураш билан қўлга киритилди.

Жаҳон социализмининг кучлари мустамлакалар ва қарам мамлакатлардаги халқларнинг озодлик учун курашига ҳал қилувчи ёрдам бердилар. Улуғ Октябрь социалистик революцияси империализмнинг жаҳондаги ҳукмронлигига зарба берди, халқлар олдида мустамлакачиларни ҳайдаб чиқаришнинг реал имконияти очилди. Гитлерчилар коалициясига қарши Улуғ Ватан урушида Совет Иттифоқи қозонган ғалаба, жаҳон империалистик реакциясининг зарбдор кучлари тор-мор келтирилганлиги ва бунинг натижасида жаҳон революцион озодлик курашининг ялпи кўтарилиши Хитойда ва Осиёнинг бошқа бир қанча мамлакатларида революция учун, мустамлакачилик режимларини тугатиш йўлида халқларнинг муваффақиятли кураш олиб боришлари учун қулай шарт-шароит вужудга келтирди.

Социалистик давлатларнинг жаҳон системаси вужудга келиши билан халқаро майдондаги кучларнинг нисбати империализм зарарига тубдан ўзгарди. Бу эса миллий озодлик ҳаракатининг ривожланишини ниҳоят даражада тезлаштирди. Миллий озодлик революциясининг алангаси Шарқи-жанубий Осиёга ҳам, Яқин Шарққа ҳам, Африкага ҳам, Латин Америкасига ҳам ёйилди. Совет Иттифоқи ва социализмнинг бошқа мамлакатлари курашаётган халқларни ва ёш миллий давлатларни қатъиян қўллаб-қувватладилар. Суэйш кризисининг сабоқлари, Яқин Шарқда кўпгина империалистик авантюраларнинг барбод бўлганлиги, қаҳрамон Кубанинг тажрибаси мана шуни яққол кўрсатиб турибди. Капитализм ривожланган мамлакатларнинг пролетариати мазлум халқлар курашини актив қўллаб-қувватлади. Ҳозирги замоннинг улуғ революцион кучлари: ғолиб социализм, миллий озодлик ҳаракати, капиталистик мамлакатлардаги пролетарларнинг революцион кураши битта азим дарё бўлиб қўшилди. Мана шунинг ўзи мустамлакачилик системасининг қалъаларига штурм қилаётган халқларнинг муваффақиятини таъминлади.

3. **Савол.** Охирги мустамлакачилик режимларини тугатиш учун олиб борилаётган курашга Сиз қандай баҳо берасиз?

Жавоб. Мазлум халқларнинг ғалабани қўлга киритишларига оз вақт қолди, бу ғалаба куни яқин. Озодлик учун курашувчилар мустамлакачилик режимларининг қолган-қутганини емириб ташламоқдалар. 1960 йилда мустамлакачилар асорати остида юз миллиондан кўпроқ киши бор эди, эндиликда шуларнинг ярмидан кўпроғи халқларнинг мардонавор кураши натижасида озод бўлди. Ангола, «Португалия» Гвинеяси, Мозамбик, Жанубий Родезия, Жанубий Африка ва бошқа мамлакатларнинг халқларини чет эл қулдорлари ва ирқчилари таҳқирлаб ва террор қилиб турган экан, инсониятнинг виждони бунга индамай қараб туролмайди. АҚШ империалистлари Жанубий Кореяни, Тайванни оккупация қилишни давом эттираётганлигига, Жанубий Вьетнам ватанпарварларига қарши уруш олиб бораётганлигига озодликнинг қадрига етган кишиларнинг ҳаммаси тоқат қилиб туролмайдилар.

Мустамлакачилик системасини тезроқ тугатиш жаҳондаги барча прогрессив кучларнинг иши бўлиб қолди. Ҳамма халқлар озод бўлишлари лозим, ер юзида мустамлакачиликка ўрин бўлмаслиги лозим! Португалия мустамлакачилари, Жанубий Африка ирқчилари. Англия ва Америка империалистлари НАТОдаги ўз иттифоқчиларининг ёрдами билан 50 миллионга яқин кишини ҳали ҳам қуллик занжирларида ушлаб турганликларини биз бутунлай йўл қўйиб бўлмайдиган бир ҳол деб ҳисоблаймиз.

Маълумки, Совет Иттифоқининг ташаббуси билан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти мустамлака мамлакатларга ва халқларга мустақиллик бериш тўғрисида Декларация қабул қилди. Мустамлакачилар ва ирқчилар бутун инсоният олдида қораланиб шармандa қилиндилар. Лекин Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг декларациялари ҳали ҳам мустамлака қуллигида қолаётган халқларга. айтиш мумкинки, маънавий мадад эканлигини ҳисобга олмаслик мумкин эмас. Бу халқлар қаттиқ кураш олиб бориб, ўз кучлари билан озодликка эришишлари мумкин. Социализм давлатлари ва мустақилликка эришган мамлакатлар бу курашга бутун воситалар билан —ҳам маънавий, ҳам моддий жиҳатдан ёрдам кўрсатишни ўзларининг бурчлари деб ҳисоблайдилар.

Мустамлакачиларга қарши курашган ҳар бир халқ Совет Иттифоқининг ва бошқа социалистик давлатларнинг кучли мададини сезиб турди. Бугун биз ҳаммага эшиттириб яна бир марта шуни айтамизки, ўз озодлиги учун курашаётган халқлар бундан буён ҳам мана шундай мадад олишга қатъий кўз тутишлари мумкин. Мустамлакачилик режимларининг замони ўтиб кетди, бу режимларни қутқариб қола оладиган куч дунёда йўқ.

4. **Савол.** Миллий озодлик курашининг ҳозирги замон шароитидаги асосий мазмуни, Сизнинг фикрингизча, қандай?

Жавоб. Курашнинг мазмунини ва формасини ҳар бир халқ шарт-шароитга қараб белгилайди. Осиё, Африка ва Латин Америкасининг турли мамлакатларида эса бу шарт-шароит бир хилда эмас. Ўз озодлиги учун, ўзининг давлат мустақиллиги учун курашаётган халқлар тўғрисида ҳозиргина гапириб ўтдим. Мана шунинг ўзини ҳозирги вақтда, улар олиб бораётган миллий озодлик курашининг асосий мазмуни деса бўлади. Мамлакатларнинг бошқа группасида давлат мустақиллиги империалистларнинг мададига таянаётган ниҳоят даражада реакцион, мустабит, сўқма режимлар учун ниқоб бўлиб хизмат қилмоқда. Айтиш мумкинки. бундай мамлакатларда гарчи бир мунча ниқобланган шаклда бўлса-да, мустамлакачиларнинг сиёсий ҳукмронлиги ҳам сақланиб қолмоқда. Бундай мамлакатларнинг халқлари бу манфур режимларни ағдариб ташлашни энг зарур вазифа деб ҳисобламоқдалар.

Бироқ, халқларнинг кўпчилиги сиёсий мустақилликка эга бўлиб қолди. Табиийдирки, уларнинг олдида бошқа вазифалар биринчи ўринга чиқиб қолди. Уларнинг мустамлакачиликка қарши, империализмга қарши кураши бошқа шаклларга кирмоқда, бошқа йўлга тушмоқда. Улуғ Ленин, агар иқтисодий озодликка эришилмаса, миллий озодлик тўла-тўкис бўлолмайди, деб таълим берган эди. Дарҳақиқат, иқтисодий мустақиллик учун, социал тараққиёт учун кураш Осиё, Африка ва Латин Америкаси халқларининг жуда кўпчилиги учун марказий проблема бўлиб қолди.

Озодликни қўлга киритган мамлакатларнинг халқлари мудҳиш қашшоқлик ва очликдан қутилишга, ўзлари учун инсонга муносиб турмушни таъминлаб олишга интилмоқдалар. Саноат маҳсулоти аҳоли жон бошига ҳисоблаганда кам тараққий этган мамлакатларда иқтисодий ривожланган мамлакатларга қараганда ўрта ҳисобда 10—20 баравар кам, пўлат 25—30 баравар кам, электр энергия 50—100 баравар кам ишлаб чиқараётганлигини нормал бир ҳол деб бўладими, ахир? Ер юзида фан ва техника ривожланиб кетган бизнинг асримизда ўрта аср шароитида яшайдиган халқлар бўлмаслиги лозим: мамлакатларни иқтисодий жиҳатдан ривожланган ва кам ривожланган мамлакатларга бўлишга хотима бериш пайти келди. Жаҳон цивилизациясини ривожлантиришга ҳамма халқлар ўз ҳиссаларини қўшганлар, ҳозирги замон маданияти, фани, техникасининг ҳамма неъматларидан фойдаланишга барча халқлар сазовордирлар.

Хуллас, қолоқлик ва қашшоқликдан қутилиш, тараққиётни таъминлай оладиган мустақил экономикани вужудга келтириш, сиёсий мустақилликни мустаҳкамлаш, демократияни ривожлантириш — менингча, ёш миллий давлатлар олдида турган асосий проблемалар мана шу. Бунинг учун аввало, империалистларнинг иқтисодий ҳукмронлигини тугатиш лозим. Кам тараққий этган мамлакатларнинг бойлигини эксплуатация қилаётган чет эл монополиялари—халқларнинг тараққиёт, яхши турмушга эришиш йўлига тўсиқ бўлиб турган асосий ғов мана шу. Иқтисодий мустақилликка эришмай туриб, империалистлар таловчилигидан қутилмай туриб, халқ оммасининг турмуш даражасини ошириш, бу омманинг фаровонлигини таъминлаш мумкин эмас.

Лекин иқтисодий мустақилликни қўлга киритишнинг ўзи нима? Бу —чет эл монополистик капиталининг асоратидан қутилиш, хўжаликнинг мустамлакачилик структурасини тугатиш, фақат хом ашёни четга чиқаришгагина асосланмайдиган мустақил, мустаҳкам ва яшаш қобилиятига эга бўлган кўп тармоқли экономикани вужудга келтириш демакдир. Бу вазифанинг муваффақиятли ҳал қилиниши феодал ва ярим феодал сарқитларнинг қанчалик тез тугатилишига ва аҳолининг асосий қисми бўлган деҳқонларнинг помещик-судхўрлар асоратидан, чет эл монополияларининг таловчилигидан қанчалик тез халос бўлишига ниҳоят даражада боғлиқдир.

Озод бўлган мамлакатларнинг ривожланиш тажрибаси эндиликда шуни кўрсатдики, агар империалистик монополияларга қарши кураш мақсадларида давлат сектори вужудга келтирилса, мана шу давлат сектори чет эл асоратидан қутилиш ва миллий экономикани юксалтириш учун катта аҳамиятга эга бўлади. Бундай давлат сектори маблағларни умуммиллий манфаатларни кўзлаб сафарбар қилишга, маблағларнинг тарқалиб кетишига йўл қўймасликка, иқтисодий ривожлантириш суръатларини жадаллаштиришга имконият беради.

Чет эл монополияларининг мулкини национализация қилиш, саноатни ривожлантириш, давлат секторини вужудга келтириш ва мустаҳкамлаш, деҳқонларнинг манфаатларини кўзлаб аграр ислоҳатлар ўтказиш керак, турмушнинг ўзи худди мана шундай чоралар кўриш кераклигини кўрсатиб турибди. Бу умумдемократик программанинг амалга оширилишидан кенг халқ оммаси манфаатдордир, бу программани амалга оширишда чет эл монополиялари билан боғланмаган миллий буржуазия ҳам қатнашуви мумкин. Бироқ, ички, социал ўзгаришларни амалга оширмай туриб ва ҳокимият тепасида империализмга қарши бўлган революцион кучлар бўлмаса, бу программани бажариш мумкин эмас, буни уқтириб ўтиш жуда ҳам муҳим.

Иқтисодий мустақилликни қўлга киритиш—мураккаб иш. Бу ҳам революцион ғайрат-шижоатни, ҳам мамлакат ва хўжаликни омилкорлик билан бошқаришни талаб қилади.

Мустамлакачилар камситиб келган, давлатни бошқара олмайди деб ҳисоблаб юрган халқлар ўз орасидан талантли маъмурлар ва хўжалик раҳбарларини тобора кўпроқ етиштириб бераётганлигини кўриб, мамнун бўлаяпмиз. Агар халқ озод бўлса, унинг куч ва ғайратлари битмас-туганмас эканлиги ўз тажрибамиздан бизга яхши маълум. Улар ҳар қандай ғовни енгишга қодир.

Империалистлар ва уларнинг реакцион малайлари халқларнинг иқтисодий озодликка интилишини бўғолмайди. Халқларнинг сиёсий озодликка эришуви қанчалик муқаррар бўлса, уларнинг иқтисодий озодликка эришуви ҳам шунчалик муқаррар.

Ҳар бир халқ миллий тикланиш проблемаларини ҳал қилишга ўзига хос ҳисса қўшади. Лекин бу жараённинг конкрет формалари ва методлари бир-биридан ҳар қанча фарқ қилса ҳам, шу нарса равшандирки, халқлар империализмга қарши ва ички реакцияга қарши кураш олиб бориш йўлидагина, демократик ривожланиш ва социал тараққиёт негизидагина мақсадга эриша оладилар.

5. **Савол.** Сизнинг фикрингизча, халқлар бундан буёнги ривожланишнинг қандай истиқболини маъқул топадилар?

Жавоб. Ривожланиш йўлини танлаш халқларнинг ўз иши. Шахсан мен шу нарсага жуда аминманки, баъзи халқлар олдинроқ, баъзи халқлар кейинроқ бўлса ҳам барибир улар социализмни маъқул топадилар. Омма озодлик кураши бизга яхши турмуш келтириши лозим, деб, тўла асос билан ҳисобламоқда. Деҳқонлар феодаллардан ва чет эл плантаторларидан тозаланган ўз ерларида эркин меҳнат қилишга интиладилар. Ишчилар иш ҳақини оширтиришга ва турмуш шароитини тубдан яхшилатишга ҳаракат қилмоқдалар. Ўз мамлакатларининг нокапиталистик йўлдан ривожланиши учун курашувчиларнинг, социал тараққиёт учун курашувчиларнинг биринчи сафларида бораётирлар. Интеллигенция билимларни халқ орасига ёйишга, миллий маданиятни ривожлантиришга, ўз талантларини сотиш заруриятидан қутилишга интилмоқдалар. Барча меҳнаткашлар сиёсий ҳуқуқлардан бемалол фойдаланишни, давлат сиёсатини белгилашда актив қатнашишни, эркин ва бахтли турмуш учун курашишни истамоқдалар.

(Охири иккинчи бетда).

ИЛҒОРЛАРНИНГ ВАТАНПАРВАРЛИК ТАШАББУСИ

КПСС МК декабрь ПЛЕНУМИ қарорларини АМАЛГА ОШИРАМИЗ

«ПОЛИТОТДЕЛ» ВА «ПРАВДА» КОЛХОЗЛАРИ ҚЎШНИ «III ИНТЕРНАЦИОНАЛ» ВА «ЛЕНИНИЗМ» КОЛХОЗЛАРИНИ ЎЗ СОСТАВЛАРИГА ҚЎШИБ ОЛДИЛАР

□ □ □

Икки хўжалик: «Политотдел» ва «III Интернационал» колхозлари бир-бирлари билан қўшни. Уларнинг ери ҳам ва суғориладиган суви ҳам бирхил. Қуёш бир вақтда уларга нур сочади, бир вақтда тонг отади.

«Политотдел» колхозининг донғи бутун мамлакатга ёйилган. Хўжалик йилдан-йилга юксалиб бормоқда.

«Политотдел» колхозида ҳар гектар ердан 46 центнердан ҳосил олинди, уларнинг қўшнилари эса икки баравар кам ҳосил олдилар. Биринчи хўжаликда ҳар гектар ердан 1600 центнердан маккажўхори кўкпояси ва 60 центнердан дон олинди. Иккинчи хўжаликда эса уч баравар кам. Политотделчилар шу йилнинг 11 ойи давомида қишлоқ хўжалигига яроқли ерларнинг ҳар 100 гектари ҳисобига 65 центнердан гўшт, 233 центнердан сут, 37 минг дона тухум етиштирдилар. Қўшни колхозда эса бу рақамлар 20, 23, 2546 ни ташкил этди. «Политотдел» колхозида қишлоқ хўжалигига яроқли 4664 гектар ер бор ва бу йил 6 миллион 352 минг сўм даромад олинди. Ҳар бир меҳнат кунига 3 сўм 70 тийиндан берилади. «III Интернационал» колхозида 5843 гектар қишлоқ хўжалигига яроқли ер бор, олинган даромад 1 миллион 158 минг сўм, ҳар бир меҳнат кунига 1 сўм 13 тийиндан тўғри келади.

Хуллас, манзара КПСС Марказий Комитети декабрь Пленумида ўртоқ Н. С. Хрушчев: «Колхоз ва совхозлар имкониятлари баббаравар бўлгани ҳолда уларнинг ишлаб чиқариш соҳасида эришган даражалари турлича бўлади» деб айтганидек.

КПСС Марказий Комитети Пленуми давом этаётган кунларда Юқори Чирчиқ бошқармасидаги ана шу хўжаликлар ва бошқа хўжаликларнинг фаолияти қишлоқ область партия комитетида ўрганиб чиқилди. Маълум бўлишича, бу бошқармада илғор хўжаликлар билан бир қаторда ишлаб чиқариш планларини ва давлатга махсулот сотиш планларини бажармай келаётган, бой ресурслардан фойдаланмаётган хўжаликлар ҳам бор экан. Бунинг бирдан-бир сабаби хўжаликка паст савияда раҳбарлик қилишдир.

Илғор хўжаликларнинг коммунистлари бу аҳволдан қутилишнинг йўлини айтиб бердилар. «Политотдел» колхозининг раиси, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг ажойиб ташкилотчиси Хван Ман Гим бундай деди:

— Ўртоқ Н. С. Хрушчев ўзининг КПСС Марказий Комитети декабрь Пленумида сўзлаган якунловчи нутқида қолоқ колхозлар экономикасини юксалтириш иши билан ҳеч бир кечикмасдан шуғулланиш керак деб айтди. Биз «III Интернационал» колхозини бизнинг колхозимиз билан бирлаштиришни таклиф қиламиз. Биргаликда ўз олдимизга қўйилган вазифани тезроқ бажарамиз.

...«Политотдел» колхозининг янги маданият саройининг катта зали. 1100 киши учун мўлжалланган бу залга бугун икки қишлоқ хўжалик артелининг меҳнаткашлари тўпланишган. Минбарда «Политотдел» колхозининг аъзоси ёш колхозчи Қизлгул Бурхонова.

— Мен ўйлайманки, —дейди у, —жонажон коммунистик партиямизнинг декабрь Пленумида қабул қилинган ажойиб қарорни билмайдиган киши йўқ бўлса керак. Химиянинг катта ва улкан кучи қишлоқ хўжалик меҳнаткашларига ёрдамга келмоқда. Бунинг учун партия ва ҳукуматимизга минг раҳмат. Келинг ўртоқлар биргалашиб ана шу улкан кучга биз ҳам ўз қудратимиз билан ҳисса қўшайлик. Ҳарбир гектар еримизнинг кучидан унумли фойдаланайлик. Биз ҳамкорликда, ҳамжиҳатликда бир оиладек бўлиб ишлаймиз ва барча майдонда ҳосилдорликни оширамиз. Коммунистик қурилиш ишига колхозимиз қўшадиган ҳиссани кўпайтирамиз.

Шундан сўнг «III Интернационал» колхозининг ҳосилоти ўртоқ Хўжакаев сўз олди.

— Агар хўжаликлар географик, тупроқ-иқлим жиҳатидан баббаравар шароитда бўлса. уларнинг моддий имкониятлари баббаравар бўлса, демак, уларда ишлаб чиқариш ҳам баббаравар юксак даражада бўлиши лозим деб, ўртоқ Н. С. Хрушчев жуда тўғри айтди, — деди у. Агар шундай бўлмаса, демак, ҳамма гап раҳбарликда қолган. Бизнинг колхоз бунга ёрқин мисол бўлаолади. Политотделчилар бу йил 560 гектар ердан 2569 центнер пахта сотдилар, бизнинг колхозда бўлса 1128 гектар ердан 2607 центнер ёки политотделчилар билан деярлик тенг миқдорда ҳосил олинди, ваҳоланки пахта майдони бизда икки баравар кўп.

Бизнинг барча колхозчиларимиз политотделчиларнинг шонли оиласига хурсандчилик билан қўшиладилар. Биз сизлардан пахта, маккажўхори, канопдан мўл ҳосил етиштириш, чорвачиликни моҳирлик билан бошқариш йўлларини ўрганамиз.

Биз ишонамизки, бизнинг бригадаларимиз ҳам Любовь Ли ёрдамида маккажўхоридан аъло даражада ҳосил етиштирадилар.

Залда гулдурос қарсаклар янграйди.

Минбарда «Политотдел» колхозининг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони ўртоқ Ман Гим Хван.

— Биз бугун очиқ кўнгил билан, зўр хурсандчилик билан бир оилага бирлашаяпмиз, — дейди у. — Бундан бизга ҳам, давлатимизга ҳам фойда катта бўлади. Биз кўп иш қилишимиз керак.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев бизнинг колхозимизда бўлганида, ютуқларимизни қайд қилиш билан бирга, эришилган муваффақиятлар билан хотиржамланиб қолмангиз, маҳсулот етиштиришни кўпайтиришнинг резервлари ва имкониятлари ҳали жуда кўп, деб айтган эди. Ҳар икки хўжалик бирлашгач, биз 10500 гектар қишлоқ хўжалигига яроқли ерга эга бўламиз. Шундан 4 минг гектар ер суғориладиган ер бўлади. Бу жуда катта бойлик. Келинг, ҳарбир гектар ердан энг юқори ҳосил олишга бел боғлаб, ҳамкорликда меҳнат қилайлик.

Колхозни бирлаштириш тўғрисидаги таклифни ҳамма бир овоздан маъқуллайди.

Ана шундан буён уч-тўрт кун ўтди. Йириклаштирилган хўжалик правлениеси ва партия комитетидаги раҳбар ўртоқлар кўпгина режаларни туздилар. Собиқ «III Интернационал» колхозида бригадалар сонини 13 тадан 9 тага келтиришга қарор қилинди. Бу бригадалар ишлаб чиқариш участкасига бирлаштирилади. Бу участкага тажрибали ташкилотчи коммунист Ли Ен Хва раҳбарлик қилади. Ким Григорий агроном бўлиб ишга боради. У раҳбарлик қилган бригада бу йил ҳар гектар ердан 48 центнердан пахта ҳосили олган. Энг яхши механик-ҳайдовчилар, бригадирлар ва тракторчилар ҳам янги участкага ишга ўтадилар. Собиқ «III Интернационал» колхозининг асосий состави қиш давомида «Политотдел» колхозининг бригадалари ва фермаларида ўқув ва тажриба ишларини ўтайдилар.

Хван Ман Гим келажакдаги режалари ҳақида, планлари ҳақида мароқ билан гапириб берди.

— Биз, дейди у, — экин майдонлари структурасини қайта кўриб чиқамиз. Хўжаликни йирик пахтакор колхозга ҳам айлантирамиз. Ҳозирги пайтда 23 центнердан ҳосил олинган ерлардан келаси йили 30 центнердан пахта йиғиб оламиз. Маккажўхоридан олинадиган силосни Любовь Ли бригадаси даражасига кўтарамиз. Дон учун ҳам кўплаб майдонга маккажўхори экамиз ва ҳар гектар ердан 70—80 центнердан ҳосил оламиз. Шоли экиш учун ҳам мос ерлар топамиз. 2 минг гектарга яқин баҳорикор ерга дон экинлари экилади. Химия ёрдамида барча экинларнинг ҳосилдорлигини оширишга ишонамиз. Ҳозирги пайтда бирлашган хўжалигимизда 150 трактор, 12 та пахта териш комбайни, 75 автомашина ва бошқа кўплаб техника бор. Келгуси йили пахтани машинада теришга зўр берамиз. Яна 20 та машина сотиб оламиз...

• • •

Юқори Чирчиқ бошқармасидаги «Правда» колхозида ҳам худди ана шундай воқеа бўлиб ўтди. Бу колхоз ўз составига қўшни «Ленинизм» колхозини қўшиб олди. Бу ерда ҳам катта ишлар амалга оширилади.

— Биз, — дейди «Правда» колхозининг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Цой Иван Антонович, — мамлакатга мумкин қадар кўп пахта, гуруч, маккажўхори, каноп, гўшт, сут етказиб бериш учун курашамиз. Бу бизнинг жанговар бурчимиздир.

ҒАЛАБА РАПОРТЛАРИ

✦ Узсантехгазмонтаж» трестига қарашли Тошкент «Стройгазмонтаж» бошқармаси меҳнатсеварлари партиямиз Марказий Комитетининг декабрь Пленуми қарорларидан руҳланиб, етти йилликнинг бешинчи йили планини бажарганликлари ҳақида она-Ватанга ғалаба рапорти бердилар. 4 миллион 374 минг сўм ўрнига 4 миллион 385 минг сўмлик қурилиш-монтаж ишлари бажарилди. Азаматлар 70 километр газ қувури, 50 та қозонхона, 11 саноат корхонасини газлаштирдилар.

✦ Келес жунни қайта ишлаш фабрикаси меҳнатсеварлари яқинда катта бир ютуқни қўлга киритдилар. Улар 1 декабрдаёқ 3600 тонна ўрнига 3658 тонна жун тайёрлаб, йиллик топшириқни 101 процент қилиб адо этган эдилар.

Фабрика коллективи яна 250 тонна жунни қайта ишлаб бериш мажбуриятини олди. Г. Гориев, А. Шодиев, Р. Сирожиддинов каби пешқадам ишчилар кунлик нормаларини 130-140 процентдан бажариб, бошқаларга ўрнак бўлмоқдалар.

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЖАВОБЛАРИ

(Боши биринчи бетда)

Чинакам миллий тикланиш бу тикланишнинг меваларидан ҳамма халқнинг баҳраманд бўлишини талаб қилади. Лекин халқлар ўз тажрибаларидан шуни биладиларки, капитализм халқларга янги маҳрумликлар, янги азоб ва уқубатлар келтиради. Халқлар мустамлакачиларга қарши кўзғолдилар, минглаб ватанпарварлар эса ўз жонларини қурбон қилдилар. Улар буни ажнабий қулдорлар ўрнига маҳаллий эксплуататорларнинг меҳнаткашлар елкасига миниб олиши учун қилганлари йўқ.

Умумдемократик программани амалга ошириш тажрибаси шуни тобора кўпроқ кўрсатиб турибдики, халқларнинг миллий тикланиш ва социал тараққиёт учун курашига капитализм байроқ бўла олмайди, капитализм улар учун идеал бўлолмайди. Шу нарса ҳам аниқки, «Ғарбнинг турмуш тартибини» тарғиб қилаётган пропагандистлар халқларни алдашга уринмоқдалар, капитализмни бўяб кўрсатмоқдалар. Лекин капитализмнинг, мустамлака қуллиги, даҳшатли эксплуатация ва мудҳиш қашшоқлик сингари «фазилатларини» озодликка эришган мамлакатларнинг халқлари орасида синаб кўрмаган бирон халқ бормикин. Айни вақтда Совет Иттифоқи халқларининг, бошқа социалистик мамлакатлар халқларининг намунаси уларнинг кўзи олдида турибди. Бу намуна социализм идеяларининг жозибадор кучини юз карра кўпайтирмоқда. Ёш миллий давлатларнинг давлат арбоблари орасида ҳатто «ғарбча» ривожланиш тарафдори бўлган ва аслини олганда капитализмни ўрнатаётган арбоблар ҳам капиталистик программани ошкора кўтариб чиқишга ботинолмаётганликларининг сабаби ҳам мана шу бўлса керак. Бу арбоблар ҳам омманинг кайфиятига ўзларини мослаб, гарчи социалислоҳатлардан ўлгудек қўрқсалар-да, социализм тўғрисида гапирмоқдалар.

Революцион-демократик арбобларга келганда, улар миллий вазифаларни ҳал қилишнинг нокапиталистик методларини астойдил ёқламоқдалар, социализм қуришга ўзларининг маҳкам бел боғлаганликларини айтмоқдалар. Биз уларнинг бу муддаоларини табриклаймиз. Мустамлакачиликка қарши курашнинг шиддатли мактабини ўтган ва халқ оммасининг манфаатлари билан яшаётган, омманинг эҳтиёжини билиб ва социализм чинакам миллий тикланишни олиб келишини тушуниб иш қилаётган мана шундай раҳбарларни халқлар ўз орасидан етиштирганлигига хурсандмиз. Улар халқларнинг истак-орзуларига жавоб берадиган, чет эл монополияларига қарши, феодализм ва капиталистик сарқитларга қарши қаратилган чоралар кўраётганликларини тўла равишда қувватламоқдамиз.

Озодликка чиққан бир қанча мамлакатларнинг революцион-демократик раҳбарлари нокапиталистик ривожланиш йўлига ўтиш методларини ва формаларини қидирмоқдалар. Марксчи-ленинчиларнинг фикрича, миллий демократия давлати кўпгина мамлакатлар учун мана шундай ўтишнинг қулай формаси бўлур эди. Бундай давлат мустақил демократик ривожланиш учун курашга тайёр бўлган барча социал кучларнинг империализмга қарши бирлашган фронтига таяниб иш олиб борган бўлур эди. Бу эса оммани сиёсий турмушга тортиш, демократик асосда умуммиллий миқёсда янги турмуш қуришга тортиш учун кенг имкониятлар очиб берган бўлур эди. Ўз-ўзидан маълумки, миллий озодлик ва социал тараққиёт йўлида ривожланишнинг бошқача формалари ҳам бўлиши мумкин.

Турмуш социализмга ўтиш формасига ҳам, социал ислоҳатларни ўтказиш суръатларига ҳам кўпгина янгиликлар киритади. Ҳар ҳолда шу нарса шубҳасизки, турмуш олға боришни талаб қилади, социализм томон юрмасдан эса, олға бориб бўлмайди. Лекин социализмни декрет чиқариш йўли билан ўрнатиб бўлмайди, демократик ислоҳатларнинг босқичини сакраб ўтиб бўлмайди, амалга оширилиши учун зарур социал иқтисодий шарт-шароит яратилмаган ва халқ оммаси қўллаб-қувватламайдиган тадбирларни амалга ошириб бўлмайди. Империализмга қарши, феодализмга қарши демократик революциянинг тугалланиши социализмга ўтиш учун энг яхши шароит яратиб беради. Кўпгина мамлакатлар учун ҳозир асосий вазифа шуки, мана шу революция авж олдирилиши, кенг халқ оммаси революцион яратувчилик ишига тортилиши керак. Мана шу иш жараёнида халқ оммаси янги мақсадга — социалистик ўзгаришларни рўёбга чиқаришга бевосита яқинлашади. Шундай қилиб, умумдемократик вазифаларни ҳал қилишнинг ўзи социалистик характерда бўлмаса ҳам, лекин шу вазифаларни ҳал қилиш жараёнида социализмга ўтиш учун шарт-шароит вужудга келади.

Шу нарса ҳам шубҳасиздирки, социализм ғалаба қозонган мамлакатларга қарши чиқиб, ўз мамлакатларини империалистик асоратдан халос қилиш йўлида миллий озодлик учун фидокорона курашаётган, янги ижтимоий тузум учун, социал-тараққиёт учун оташин курашчилар, ватанпарварлар бўлган коммунистларни таъқиб қилиб, антикоммунизм позициясида турган ҳолда социализм қуриб бўлмайди.

6. Савол. Империализм мустамлакачилик сиёсатининг янги формалари ва методлари келтирадиган хавф. Сизнинг фикрингизча, нималардан иборат?

Жавоб. Мустамлака режимларини тугатиш мустамлакачиликни тугатиш деган гап эмас. Озод бўлган мамлакатларнинг кўпчилигида империалистик монополиялар экономикада ҳукмронлик позициясини ушлаб турибдилар ва меҳнаткашларни қаттиқ эксплуатация қилиш йўли билан жуда катта — экономистларнинг қилган ҳисоботларига қараганда йилига 5 миллиард доллар чамаси фойда олмоқдалар. Империалистик давлатлар Осиё, Африка ва Латин Америкасида иқтисодий жиҳатдан қолоқ мамлакатларни эквивалентсиз савдо-сотиқ йўли билан ҳам талашни давом эттирмоқдалар. Монополиялар шу мамлакатларга саноат молларини уч баравар қимматга сотиб ҳамда минерал ва қишлоқ хўжалик хом ашёларини арзон гаровга шу мамлакатлардан сотиб олиб, жуда катта миқдорда — йилига яна 14—16 миллиард доллар «пул ишламоқдалар». Империалистлар ўзларининг кўпгина собиқ мустамлакаларида кучли сиёсий таъсирни ҳам сақлаб қолдилар. Империалистлар мустамлакачилик батамом тугайдиган вақт яқинлашиб қолганлигига тоқат қилмайдилар ва тоқат қилишни истамайдилар. Арабларнинг «эски душмандан яхшилик кутма» деган доно мақолини уларга тўла равишда татбиқ қилса бўлади.

Мустамлакаларни бостирувчиларнинг ва жазо экспедицияларининг бошлиқлари бўлган Китченерлар ва Макмагонларнинг замони асло қайтмайдиган бўлиб ўтиб кетди. Эндиликда империалистлар янги мустамлакачилик деган битта тушунча билан ифодаланувчи асосан бошқа методларни ва воситаларни ишга солмоқдалар. Аввало улар озод мамлакатларнинг иқтисодий ривожланиши устидан контроллик қилишни сақлаб қолишга ва ҳатто кучайтиришга уринмоқдалар. Улар мазкур мамлакатларни капитализм йўлидан ривожлантиришга ҳаракат қилмоқдалар, аслини олганда бу йўл миллий тикланишга тўғоноқ бўлмоқда. Улар шу мамлакатларни жаҳон капиталистик хўжалигига маҳкам боғлаб қўйишга ва шу тариқа мазкур мамлакатларни эксплуатация қилинувчи миллатлар аҳволида, индустриал давлатларга хом ашё етказиб берувчи аграр мамлакат аҳволида ушлаб туришга уринмоқдалар. Империалистик монополиялар шу мамлакатларга зўр бериб суқулиб кирмоқдалар, маҳаллий капитални, ўз-ўзидан маълумки, тенг ҳуқуқли бўлмаган «шерикчилик» тузоқларига боғлаб қўйиб, ўзларига бўйсундирмоқдалар. Улар мустақил демократик ривожланишнинг самарали қуроли бўла оладиган давлат секторини вужудга келтиришга зўр бериб қаршилик кўрсатмоқдалар.

Империалистлар ўз одамларини ҳокимият тепасига чиқариб қўйишга, озод мамлакатларни СЕАТО ва СЕНТО типидаги агрессив блокларга, Америка давлатлари ташкилоти сингари реакцион маҳаллий иттифоқларга тортишга, шу мамлакатларнинг территорияларида ўзларининг ҳарбий базаларини сақлаб қолишга жон-жаҳдлари билан интилмоқдалар. Улар империализмга қарши кучларнинг бирдамлигини бузишга, ватанпарварларнинг бирлашган фронтини парчалаб юборишга ўзларининг куч ва ғайратларини сира аямай сарфламоқдалар. Улар озод мамлакатлар ўртасида жанжаллар чиқармоқдалар, қабилалар ва миллатлар ўртасида зиддиятларни авж олдирмоқдалар, сиёсий арбоблар ўртасидаги рақобатни кучайтирмоқдалар ва ҳоказо.

Янги мустамлакачилар Осиё, Африка ва Латин Америкаси халқларининг озодлигига қарши олиб бораётган ўзларининг курашларини Совет Иттифоқидан ҳимоя қиламиз деган сохта гаплар билан, антикоммунизмнинг қора байроғи билан ниқобламоқдалар. Улар мана шу воситаларни рўкач қилиб, миллий озодлик ҳаракатининг энг жанговар кучларини яккалаб қўйишга, ватанпарварларнинг сафларини бузишга, жамоатчиликнинг эътиборини ҳақиқий душмандан чалғитишга интилмоқдалар. Империалистлар «синфий бирдамликка» даъват қилиб, озод мамлакатлардаги барча мулкдор синфларни ва табақаларни ўзларига иттифоқчи қилиб олишга, ўз раҳбарликлари остида бирлаштиришга уринмоқдалар.

Латин Америкасида ҳам, Осиёда ҳам, Африкада ҳам илгариги мустамлакачи хўжайинларни сиқиб чиқариб, мустамлакачилик экспансиясини амалга ошираётган АҚШ империализми ҳозирги замон мустамлакачилигининг асосий таянчи бўлиб майдонга чиқмоқда. Қўшма Штатларнинг ўзида ирқчилар ирқий камситишдан иборат шармандали практикани амалга оширмоқдалар, озодлик учун, инсоннинг элементар ҳуқуқлари учун адолатли курашга кўтарилган негрлар оммасини қийноққа солмоқдалар.

Бошқа мамлакатлардаги империалистларнинг, айниқса Ғарбий Германия ва Япония монополияларининг мустамлакачилик экспанцияси ҳам озод мамлакатлар учун жиддий хавф бўлиб турибди. Мудҳиш гитлеризмни озиқлантирган концернларнинг ўзи эндиликда Осиё, Африка ва Латин Америкасининг бойликларига човут солмоқда.

Мустамлакачилик янги формалари ва методларининг хавфи аввало шундан иборатки, улар ниқобланган ҳолда иш олиб бормоқда. Илгари душманни пайқаб олиш осон эди. У ошкора ҳаракат қилар, сурбет мустамлакачи чиновник, қамчи кўтарган назоратчи, милтиқ ушлаб олган ажнабий солдат қиёфасида майдонга чиқар эди. Бугунги кунда у «ёрдам» масалалари билан шуғулланувчи эксперт, респектабель бизнесмен, иқтисодий ёки ҳарбий кенгашчи, «тинчлик корпуси»нинг йигити, Халқаро валюта фондининг эмиссари ниқобида яширинмоқда. Табиийдирки, бу нарса янги мустамлакачилик билан кураш олиб боришни мураккаблаштиради.

Лекин империалистлар халқларни алдашга муваффақ бўламиз деб ўйласалар, ниҳоят даражада янглишадилар. Империализмга қарши олиб борилган кураш омманинг сиёсий жиҳатдан ниҳоят даражада ўсишига олиб келди-ку, мустамлакачиларнинг кирдикорларига нисбатан омманинг ҳушёрлигини ошириб юборди-ку, омманинг миллий мустақиллик ва социал тараққиёт йўлидан боришдаги ғайратини кучайтириб юборди-ку, ахир.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва бошқа марксчи-ленинчи партиялар империалистларнинг сиёсатини муттасил фош қилмоқдалар, янги мустамлакачиликнинг найранглари ва методларини халқларнинг пайқаб олишига ёрдам бермоқдалар, озодлик курашига кўтарилган, империалистларнинг контрреволюцияни экспорт қилишига қарши курашга кўтарилган ҳар бир мамлакат халқининг ишларига империалистларнинг аралашувига қатъиян қарши чиқмоқдалар.

7. Савол. Тинч-тотув яшаш сиёсати билан миллий озодлик кураши ўртасида зиддиятлар йўқми?

Жавоб. Бу саволга турмушнинг ўзи яққол жавоб берди, миллий озодлик ҳаракатининг тажрибаси жавоб берди, деб ўйлайман. Халқлар сиёсий мустақиллик учун курашда урушдан кейинги даврда, яъни умуман турли социал тузумдаги мамлакатларнинг тинч-тотув яшаши белгиси остида ўтган даврда энг кўп муваффақиятларга эришганликлари кўриниб турган фактдир. Худди ана шу даврнинг ўзида жаҳон мустамлакачилик системаси тилка-пора бўлди ва социалистик давлатларнинг қудратли ҳамдўстлиги исканжасида қолган империализм ўзининг асосий ҳарбий кучларини озодлик учун курашга кўтарилган халқларга қарши ташлай олмади. Шу муносабат билан мен мустамлакачиликка қарши курашчи атоқли арбоб доктор Кваме Нкруманинг ҳаммага маълум гапини далил қила оламан. «Агар Совет Иттифоқи бўлмаганида эди, — деган эди Кваме Нкрума, — Африкада мустамлака асоратидан қутилиш учун бошланган ҳаракат жуда шафқатсиз ва аёвсиз куч билан бостирилган бўлур эди».

Турли социал тузумдаги мамлакатлар тинч-тотув яшаб турган шароитда жаҳоннинг сиёсий харитасида 50 тадан кўпроқ миллий давлат пайдо бўлди. Зафарли миллий озодлик курашининг алангаси ғарбий ярим шарга ёйилди, шонли Куба революцияси ғалаба қозонди.

Марксизм нуқтаи назаридан қараганда, бу кутилмаган бир нарса эмас, бу жуда ҳам қонуниятли бир ҳолдир. Турли социал тузумдаги мамлакатларнинг тинч-тотув яшаши принципи ленинча тушуниладиган бўлса бу принцип империализм билан келишувчилик, революцион курашни сўндириш, миллий озодлик ҳаракатини тўхтатиш деган маънони билдирмайди. Бу принцип турли социал сиёсий тузумдаги давлатлар ўртасидаги муносабатларни назарда тутади. Бу принцип мана шу давлатларнинг урушлар қилмай ва бир-бирларининг ички ишларига аралашмай тотув яшашларини, нормал дипломатик, иқтисодий ва бошқа давлатлараро муносабатларни давом эттиришларини ва ривожлантиришларини кўзда тутади. Ўз-ўзидан равшандирки, бундан тинч-тотув яшаш шароитида турли ижтимоий тузумдаги давлатлар ўртасида кураш тўхтаб қолади, деган маъно чиқмайди. Аксинча, тинч-тотув яшаш иқтисодий, мусобақа шаклидаги — капиталистларнинг тили билан айтганда конкуренция шаклидаги — иқтисодий курашни, сиёсий ва идеологик курашни тақозо қилади. Тинч-тотув яшаш социалистик мамлакатларнинг, барча прогрессив ва тинчликсевар кучларнинг империализмнинг агрессив ва мустамлакачилик ниятларига қарши актив ҳаракат қилишларини тақозо қилади. Лекин, такрор айтаманки, бу тинчлик шароитида, бир-бири билан тотув яшаётган давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик шароитида ривожланиши лозим бўлган курашдир.

Капиталга қарши синфий кураш, миллий озодлик кураши бундан бутунлай бошқа курашдир. Бу ҳар бир халқнинг ички масалалари бўлиб, бу масалаларни ҳар бир халқнинг ўзи ҳал қилади. Тинч-тотув яшашнинг шу соҳага ҳам татбиқ қилинишини истаган кишилар, буржуа сиёсатчилари ва ҳатто ўзларини социалист деб атаётган арбоблар бор, албатта. Бу одамлар халқларнинг империалистларга ва мустамлакачиларга қарши озодлик курашини, худди шунингдек меҳнаткашларнинг капитализмга қарши синфий курашини ҳам заифлантиришга уринадилар. Лекин биз, марксчи-ленинчилар шуни биламизки, модомики жамиятда зулм ва эксплуатация мавжуд экан, мана шу зулм ва эксплуатацияга қарши кураш тўхтамайди. Биз биламизки, миллий ва мустамлака қуллиги сақланиб қолаётган экан, миллий озодлик кураши давом этаверади. Биз ҳам мана шу курашга батамом тарафдормиз. Марксчи-ленинчилардан ҳеч бири турли социал тузумдаги мамлакатларнинг тинч-тотув яшашини ҳеч қачон статус-квони сақлаб қолиш тариқасида, империализм билан қандайдир келишувчилик қилиш тариқасида, миллий ва социал озодликнинг революцион процессларидан сақловчи «муҳофаза ёрлиғи» тариқасида асло тушунган эмас. Ҳеч ким бу принципни империализм билан мазлум халқлар ўртасидаги муносабатларга татбиқ қилган эмас, чунки тинч-тотув яшаш принципи шу халқларнинг курашини асло тақиқлаб қўймайди. Аксинча, марксчи-ленинчилар мазлум халқлар ўзларини қул қилишларига қарши лозим бўлган вақтда қўлга қурол ҳам олиб кескин курашиш натижасидагина озодликка эришишлари мумкин, деб ҳисоблаб келдилар ва ҳисоблайдилар.

Шу сабабли биз эксплуататорлар билан эксплуатация қилинувчилар ўртасида, золимлар билан мазлумлар ўртасида тинч-тотув яшаш бўлишига ҳамиша қарши бўлиб келганмиз ва қарши бўлаберамиз. Шу сабабли биз социалистик давлатлар билан капиталистик давлатларнинг тинч-тотув яшашини талаб қилмоқдамиз ва айни вақтда миллий озодлик кураши олиб бораётган халқларни бутун чоралар билан қувватламоқдамиз.

Кўриб турибсизки, турли социал тузумдаги мамлакатларнинг тинч-тотув яшаши тўғрисидаги ленинча сиёсат билан миллий озодлик кураши ўртасида заррача зиддият йўқ. Тинч-тотув яшаш принципига бошқача маъно бериш бу ленинча принципни бузиш демакдир, бизнинг позициямизни бузиб кўрсатиш демакдир. Биз бундай бузишларга қарши кескин курашамиз.

Худди шунингдек, қуролсизланиш учун курашни империализмга қарши курашга кўтарилган халқларни қуролсизлантиришга интилиш деб кўрсатишга уриниш ҳам бутунлай асоссиздир. Қуролсизланиш асосан қурол-яроғларнинг асосий қисмини ўз қўлида тўплаб турган буюк давлатларнинг арсеналларига тааллуқли эканлиги равшан-ку, ахир. Империализм ҳарбий машинасининг «демонтаж» қилинишидан, империалистларнинг ўзга мамлакатлар территориясидаги ҳарбий базалари тугатилишидан мустамлакаларнинг ва озодликка эришган мамлакатларнинг халқлари манфаатдор бўладилар, холос. Оқибат натижада қуролсизланиш ёш миллий давлатларнинг хавфсизлигини ва мустақиллигини мустаҳкамлайди. Агар қуролланиш пойгасига чек қўйишга муваффақ бўлинганида эди бунинг натижасида ёш миллий давлатларда бир талай маблағ дарҳол бўшаб қолган бўлур эди, улар бу маблағларни иқтисодий ва маданий ривожланиш эҳтиёжларига сарфлай олган бўлур эдилар. Социалистик давлатлар ҳам Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларига иқтисодий ва илмий-техника ёрдамини анча кенгайтириш имкониятини олган бўлур эдилар. Лекин модомики, империалистлар қуролсизланишдан бош тортаётган эканлар, озодликка эришган мамлакатлар ўз мудофаа қобилиятларини мустаҳкамлаб тўғри иш қилмоқдалар.

Халқаро кескинлик вазияти, империалистларнинг урушга тайёргарлик кўраётганлиги ёш миллий давлатларнинг ўзларининг биринчи навбатдаги вазифаларини ҳал қилишга бутун диққат-эътиборларини қаратишларига халақит бермоқда. Империалистлар «совуқ уруш» авж олдирилаётганлигидан фойдаланиб, озод мамлакатларни ҳарбий блокларга тортишга, уларнинг ерларида ҳарбий базалар қуришга, уларни қуролланиш пойгасида зўрлаб қатнаштиришга интилмоқдалар.

Шу айтилганлардан кўриниб турибдики, турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшашига қаратилган сиёсат, қуролсизланиш учун кураш — Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларидаги халқларнинг жонажон ишидир. Ядро синовларини қисман тақиқлаш тўғрисидаги Москва Шартномаси ҳам уларнинг манфаатларига батамом мос бўлиб тушмоқда, бу Шартнома тўғри йўлда қўйилган биринчи, лекин муҳим қадамдир. Ёш миллий давлатларнинг кўпчилиги шу Шартномага қўшилиб, бу билан давлат манфаатини кўзлаб, донишмандлик билан иш қилаётганликларини, тинчликнинг тақдири тўғрисида ғамхўрлик қилаётганликларини кўрсатдилар. Бу йўлда янада куч ва ғайрат сарфлаш зарур. Биз Африкани атомсиз зонага айлантириш тўғрисида таклиф киритган Африка давлатларига батамом тарафдормиз. Уларнинг Саҳрои Кабирда француз империалистлари ядро синовларини давом эттиришига қарши олиб бораётган курашини қатъий равишда қувватлаймиз. Халқаро кескинликни юмшатишга, тинчликни мустаҳкамлашга қаратилган бошқа ҳар қандай қадамни тўла равишда тушуниб, қўллаб-қувватлаймиз.

8. Савол. Халқларнинг мустамлакачиларга қарши курашининг тинч ва қуролли формалари масаласидаги ўз позициянгизни Сиз бизга яна бир марта тушунтириб беролмайсизми?

Жавоб. Бизнинг партиямиз бу масалага доир ўз позициясини неча марталаб баён қилиб берди, лекин мен буни яна бир марта бажонидил тушунтириб бераман. Аввало, шуни дарҳол айтмоқчиманки, ҳамма мамлакатлар ва халқлар учун ярайдиган универсал рецепт бўлмайди. Курашнинг у ёки бу формасини қўлланиш конкрет шароитга ва биринчи навбатда мустамлакачиларнинг ҳамда уларнинг шерикларининг қаршилик кўрсатиш кучига боғлиқдир. Маълумки, империализм эзиб ётган халқларнинг баъзилари қуролли кураш олиб бориб, мустақилликка эришдилар. Биз бу муқаддас урушларни ҳамиша қувватлаб келдик ва қувватлаймиз. Баъзи халқлар мустақилликка тинч воситалар билан эришдилар. Агар миллий озодликка олиб келадиган бўлса, бу курашнинг биринчи формаси ҳам, иккинчи формаси ҳам мақсадга мувофиқдир ва ҳаққоний кучга эгадир деб ҳисоблаймиз.

Масалан, Гвинея мустамлакачилик асоратини қуролли курашсиз улоқтириб ташлади. Гвинея халқининг ўзини қул қилиб ётган чет эл золимларига қарши бир неча йил мобайнида давом эттирган оммавий ҳаракати мустамлакачилик режимининг тиргакларини қақшатди ва шундай аҳвол вужудга келтирдики, Гвинея ўзига зўрлаб қабул қилдирилмоқчи бўлган «француз ҳамжамиятини» рад қилиб ва қўзғолон кўтармай мустақилликка эришишга муваффақ бўлди. Гвинея халқи тинчликсевар бошқа халқларнинг ёрдами билан ўз мустақиллигини мустаҳкамлаб олди.

Жазоирда аҳвол бошқача бўлди. Жазоир халқи кўп йил давом қилган қонли қуролли кураш натижасида француз мустамлакачиларини ҳайдаб юборди. У ўзининг қаҳрамонона кураши билан барча эрксевар халқларни қойил қолдирди ва уларнинг ҳурматига сазовор бўлди. Совет кишилари ҳамиша Жазоир халқига хайриҳоҳ бўлиб келди ва уни тўла равишда қувватлаб турди. Бу ёрдам асло маънавий ёрдамгина бўлиб қолмади. СССР Жазоир ватанпарварларига кўпгина қурол-яроғни текинга берди. Биз Индонезия, Яман ва бошқа мамлакатлар халқларининг қуролли курашига жиддий ёрдам кўрсатдик.

Миср халқи империалистик агрессияга қуролли зарба бериши зарур бўлиб қолган пайтда биз уни ўзимизнинг бутун қудратимиз билан қўллаб-қувватладик. Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатлар ёш миллий давлатларнинг ўз мудофаасини мустаҳкамлашига, қўлга киритилган мустақилликни империалистларнинг ҳамлаларидан муҳофаза қилаётган қуролли кучларни вужудга келтиришларига ва ўқитиб-ўргатишларига актив ёрдамлашмоқдалар.

Биз, марксчи-ленинчилар, принципиал ленинча позицияда қатъиқ турибмиз: халқлар қўлларига қурол олиб, ўз қонларини тўкаётган эканлар, буни ўз ихтиёрлари билан қилаётганлари йўқ, деб ҳисоблаймиз. Уларни бундай қилишга мустамлакачиларнинг зўравонлиги мажбур қилмоқда, шу сабабли халқ қуролли курашга кўтарилишга мажбур бўлганида унга бутун чоралар билан мадад ва ёрдам бериш барча интернационалистларнинг бурчидир. Халқларнинг миллий озодлик учун қуролли курашига нисбатан бизнинг позициямиз мана шу.

Шу билан бир вақтда реал фикр юритувчи ҳар бир киши шуни кўрмаслиги мумкин эмаски, Осиё, Африка, Латин Америкасида ўз миллий давлатини вужудга келтирган халқларнинг катта кўпчилиги учун ҳозирги вақтда вазифа фақат ўз мамлакатини у ёки бу империалистик давлатнинг агрессиясидан ҳимоя қилишдангина иборат бўлиб қолмай, шу билан бирга иқтисодий мустақилликка эришишдан, экономикани кўтаришдан, халқларнинг турмуш даражасини оширишдан, демократияни ривожлантиришдан ҳам иборатдир. Озодликка эришган мамлакатларнинг миллий тикланиш проблемаларини ҳозир уруш майдонида ҳал қилиш мумкинлигига ҳеч ким ишонмайди. Миллий мустақилликка эришган мамлакатларнинг асосий вазифаси иқтисодий ва социал структурани қайта қуришдан, халқ оммасининг турмуш даражасини кўтаришдан, чет эл эксплуататорларининг иқтисодий ҳукмронлигини тугатишдан ва уларнинг ички иттифоқчиларининг сиёсий позициясини емириб ташлашдан иборатдир. Бу курашнинг — ўз характери жиҳатидан ҳеч шубҳасиз антиимпериалистик характерда бўлган бу курашнинг энг муҳим пировард мақсади феодализмга қарши, демократик, миллий озодлик революциясини охирига етказишдир.

9. Савол. Социалистик давлатлар билан озодликка эришган мамлакатлар ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришга империалистлар зўр бериб халақит беришга уринмоқдалар. Сиз мана шу ўзаро муносабатларга қандай баҳо берасиз, ва Сизнинг фикрингизча, бу ўзаро муносабатларнинг истиқболи қандай?

Жавоб. Дарҳақиқат, озодликка эришган мамлакатларни социалистик ҳамдўстликдан яккалаб қўйишга эришмоқ учун империалистлар ҳеч нарсани аямаган бўлур эдилар. Улар шу мамлакатлар билан бетма-бет рўпара бўлиб қолишни истар эдилар: бу ҳолда уларнинг буйруқ бериб иш қилиш сиёсатини ўтказишлари, ўзларининг янги мустамлакачилик ниятларини амалга оширишлари осонроқ бўлиб қолур эди. Яхшиямки, худо туяга қанот бермаган, деган гап бор-ку. Империалистлар ёш миллий давлатлар билан социализм дунёси ўртасидаги ҳамкорликнинг кенгайишига тўсқинлик қилишни уддалай олмайдилар. Бизга келганда, биз бу ҳамкорликнинг мустаҳкамланишидан хурсандмиз ва буни ҳозирги замондаги халқаро муносабатларнинг ривожланишидаги қонуниятлардан бири деб биламиз.

Давлатларнинг манфаатлари вақтинча бир-бирига мос бўлиб қолишига, тасодифий дипломатик комбинацияларга асосланиб давлатлар ўртасида тузилган иттифоқлар тарихда оз эмас. Бир мунча вақт ўтгач бу иттифоқлар бузилиб кетаверган, бу иттифоқлар унутилиб кетган. Лекин социалистик ҳамдўстликнинг ёш миллий давлатлар билан, миллий озодлик ҳаракати билан алоқаси бошқа асосга қурилган алоқалардир. Бу алоқалар туб манфаатларнинг муштараклигига асосланади. Бу муштараклик нимадан иборат? Империализм ҳаммамизнинг ялпи душманимиздир, мустамлакачиликни ва империалистик зулмни абадий тугатиш, мустаҳкам тинчлик ва халқлар ўртасида тенг ҳуқуқли ҳамкорлик ўрнатиш, халқ оммасига эркин ва бахтли турмушни таъминлаб бериш ҳаммамизнинг ялпи мақсадимиздир.

Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик давлатлар озодликка эришган мамлакатлар билан бўлаётган муносабатларда шу мамлакатлар халқларининг манфаатларига зид бўлган мақсадларни кўзламайдилар. Биз ўзимиз учун ҳеч қандай фойда излаётганимиз йўқ. Озодликка эришган мамлакатларнинг территорияларида бизнинг ҳеч қандай ҳарбий базаларимиз йўқ ва бўлишини ҳам истамаймиз. Империалистлар шу мамлакатларни ҳарбий блокларга тортишга уринмоқдалар, аммо биз бундай қилишга интилмаймиз. Социалистик давлатлардаги ижтимоий тузумнинг моҳияти шундаки, халқларни қул қилишга ва эксплуатация қилишга интилиш социалистик давлатларга бутунлай ёт бир нарсадир.

Социализм идеаллари мустамлакачиликни батамом тугатишни, ҳар-қандай тенгсизликни халқаро муносабатлардан чиқариб ташлашни, ҳамма халқларга ўз уйида тўла хўжайин бўлиш имкониятини беришни талаб қилади. Шу сабабли ёш миллий давлатларнинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида, миллий озодлик ҳаракатини социализм дунёси билан жипслаштириш йўлида олға томон қўйилган ҳар бир қадам бизнинг манфаатларимизга ҳам мос бўлиб тушади ва биз буни империализмга қарши курашга қўшилган реал ҳисса деб ҳисоблаймиз.

Мана шуларнинг ҳаммасига асосланиб, ишонч билан шуни айтаманки, социалистик мамлакатларнинг халқлари билан мустақил турмуш қуришга кўтарилган халқлар ўртасидаги муносабатларнинг истиқболи катта. Бу муносабатларнинг муваффақиятли ривожланиши, тобора мустаҳкамланиши, ҳар томонлама кенгайиши учун биз зарур бўлган ҳамма чораларни кўрмоқдамиз. Совет Иттифоқи халқлари озодликка эришган халқларга ҳамиша содиқ дўст ва қардош бўлиб келдилар ва бундан буён ҳам шундай бўлиб қоладилар.

Бизнинг дўстлигимизни бутун чоралар билан сақлаш, бу дўстликка путур етказишга уринаётган империалистларга қатъий зарба бериш, шунингдек миллий озодлик ҳаракатини Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг халқларидан, халқаро ишчилар синфидан яккалаб қўйишга қаратилган ҳар қандай уринишларга қарши курашиш зарур, ўз озодлиги учун курашаётган халқлар бирдамлигининг антиимпериалистик негизини геополитик ва ҳатто ирқчилик шиорлари билан алмаштиришга уринишнинг зарарини очиб ташлаш керак. Ирқчилик концепцияларини миллий озодлик ҳаракатига ёйиш империализмга ва озод мамлакатлардаги ички реакцияга қўл келган бўлур эди, холос.

Лекин биз аминмизки, мана шу уринишларнинг ҳаммаси Осиё Африка ва Латин Америкаси халқларининг сиёсий етуклигига тўқнаш келиб, тилка-пора бўлади.

10. Савол. Социалистик давлатларнинг озодликка эришган мамлакатлар билан иқтисодий ҳамкорлигининг аҳамиятига ва истиқболига Сиз қандай баҳо берасиз?

Жавоб. Социалистик давлатларнинг озодликка эришган мамлакатлар билан иқтисодий ҳамкорлигининг асосий қиммати, менингча шундан иборатки, бу ҳамкорлик мазкур мамлакатларнинг миллий экономика пойдеворини қуришларига, иқтисодий мустақилликка эришишларига ёрдам бермоқда.

Ҳозирги вақтда Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларида Совет Иттифоқининг ёрдами билан 500 га яқин саноат объектлари ва бошқа объектлар қурилмоқда. Озодликка эришган мамлакатларнинг иқтисодий ривожланиши эҳтиёжларига берилган совет кредитлари ва бошқа маблағларнинг умуммиқдори янги пул билан қарийб уч миллиард сўмга етди. Чехословакия, Германия Демократик Республикаси, Польша, Болгария, Руминия, Венгриянинг ёрдами билан 400 дан кўпроқ саноат корхоналари ва бошқа объектлар қурилди ёки қурилмоқда. Хитой Халқ Республикаси ҳам озодликка эришган мамлакатларга иқтисодий ёрдам кўрсатмоқда.

Бироқ, социалистик давлатлар бераётган бу ёрдамнинг ҳақиқий аҳамиятини шу ёрдамнинг характери ва мақсадларига, халқларнинг иқтисодий қулликдан қутилиш учун олиб бораётган курашида бу ёрдамнинг ролига қараб белгиламасдан, балки фақат шу рақамларгагина асосланиб белгилаш нотўғри бўлур эди.

Маълумки, империалистлар озодликка эришган мамлакатларга ёрдам беришга интилаётганликлари тўғрисида кўп гапирмоқдалар. Лекин улар қандай ёрдам беришяпти. Ҳақиқатда бу ёрдам иқтисодий қолоқ мамлакатларни қул қилиш ва эксплуатация қилиш қуроли бўлиб хизмат қилмоқда, чет эл капиталига йўл очиб бермоқда. Яна бунинг устига бу «ёрдам» ўша мамлакатларда монополиялар шу мамлакатлардан талаб олган капиталларнинг озроқ қисмини аслини олганда яна шу мамлакатларнинг ўзида ишлатишдан иборатдир.

Социалистик давлатларнинг бераётган ёрдами бутунлай бошқа мақсадларни кўзлайди. Биз шу мамлакатларнинг ўзларини ўнглаб олишларига, иқтисодий озодликка эришишларига, замонавий саноатнинг негизларини қуриб олишларига, чет эл монополияларининг ҳукмронлигига қарши курашга мустаҳкам восита бўлган бақувват давлат секторини вужудга келтиришларига астойдил кўмаклашишни истаймиз. Мустамлакачилик асоратига қарши курашаётган халқларга ёрдам кўрсатишни васият қилиб қолдирган улуғ Лениннинг сўзлари совет кишиларини руҳлантирмоқда.

Бизнинг иқтисодий ҳамкорлигимиз озодликка эришган мамлакатларга берилаётган тўппа-тўғри ёрдамгина бўлиб қолмай, шу билан бирга уларга берилаётган жуда катта бевосита ёрдам ҳамдир. Бу ёрдам шу мамлакатларнинг империалистик давлатлар билан ўзаро муносабатларидаги позициясини мустаҳкамламоқда. Қарз ва кредитлар беришда, ускуналар етказиб беришда, техника билимларида ўзларининг монополияларидан маҳрум бўлиб қолган империалистик давлатлар кам ривожланган мамлакатларда аввалгидек иқтисодий хўжайинлик қилолмай қолдилар. Социалистик давлатларнинг бераётган мадади шу мамлакатларнинг халқаро концернлар шантажига қаршилик кўрсатишларига имкон бермоқда, империалистларни ён беришга мажбур қилмоқда, баъзан бунга империалистларнинг ўзлари ҳам иқрор бўлмоқдалар. Кубани, Мисрни, Гвинеяни ва бошқа мамлакатларни иқтисодий блокада қилиш планларининг барбод бўлганлиги шуни кўрсатиб турибдики, ўз мустақиллигини ва миллий озодлигини ҳимоя қилаётган озод мамлакатларни иқтисодий жиҳатдан бўғишни эндиликда империалистлар уддалайолмаётирлар. Мана шу нарсаларнинг тарихий аҳамияти яққол кўриниб турибди. Озодликка эришган мамлакатлар бизга фойдали товарларни етказиб бериб, империализмга қарши ҳамда халқаро иқтисодий муносабатларда ва шу каби соҳаларда империализм ўтказаётган хўжайинлик ва камситиш сиёсатига қарши курашнинг ялпи фронтида биз билан бирга ҳаракат қилиб, ўз навбатида Совет Иттифоқига ва бошқа социалистик мамлакатларга мадад бермоқдалар.

Қатъий ишонч билдириб шуни айтаманки, социализм давлатлари билан озодликка эришган мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик бундан буён ҳам тўхтовсиз кенгая беради. Социалистик халқ хўжалиги баҳодирона суратлар билан ривожланмоқда. демак шу мамлакатлар билан иқтисодий ҳамкорлик қилишдаги бизнинг имкониятларимиз узлуксиз ўса беради. Озодликка эришган мамлакатларнинг иқтисодий ривожланишидаги муваффақиятлари, ўз навбатида бундай ҳамкорликнинг негизини мустаҳкамлайверади.

11. Савол. Ёш миллий давлатларнинг шу кунлардаги халқаро сиёсатдаги ва тинчлик учун курашдаги ролига Сиз қандай баҳо берасиз?

Жавоб. Менингча, бу масалада икки хил фикр бўлиши мумкин эмас. Миллий озодлик революцияларининг ғалабаси халқаро муносабатларда чуқур ўзгаришларга олиб келди. Бундан йигирма — йигирма беш йил муқаддам мустамлакачилар қул қилинган халқларни аслини олганда жаҳон сиёсатидан четда ушлаб турар эдилар. Халқаро конференцияларда улар ўзлари эзиб ётган шу халқлар номидан гапирар эдилар. Бугунги кунда эса ёш миллий давлатлар халқаро майдонда улкан куч бўлиб қолдилар. Ҳатто буни бутунлай ёқтирмаётган шахслар—империалистик сиёсатчилар ҳам ҳозирги кунда асосий халқаро проблемаларни шу давлатларнинг иштирокисиз ҳал қилиб бўлмаслигини эътироф қилишга мажбур бўлиб қолдилар.

Ёш миллий давлатлар халқаро ишларда жуда кўп ҳолларда прогрессив роль ўйнамоқдалар. Улар мустамлакачиликка, уруш тайёрлаш ва қуролланиш пойгасидан иборат империалистик сиёсатга қарши чиқмоқдалар, тинчликни ва халқлар ўртасида ҳамкорликни мустаҳкамлашни ёқлаб чиқмоқдалар. Уларнинг кўпчилиги империалистларнинг шантажига зарба бермоқдалар ва империалистларнинг ҳарбий блокларига киришдан, ўз территорияларини, одам ва моддий ресурсларини империалистлар ихтиёрига бериб қўйишдан бош тортмоқдалар, бетарафлик йўлини танлаб олдилар.

Масалан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотида диққатга сазовор нақадар ўзгаришлар рўй берганлигига бир қаранг. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилгандан бери шу ташкилот аъзоларининг состави асосан Осиё ва Африкадаги янги давлатлар ҳисобига икки баравардан зиёдроқ кўпайди.

Мен аминманки, ёш миллий давлатларнинг сонигина эмас, ҳатто уларнинг халқаро роли ҳам бундан буён ҳам ошаберади. Совет кишилари буни фақат озод мамлакатлардаги халқларнинг ўзи учунгина эмас, шу билан бирга бутун инсоният учун ҳам катта муваффақият деб ҳисоблайдилар ва воқеаларнинг бундай ривожланишини табриклайдилар. Бироқ кимки кўп нарса олган бўлса ундан қилинадиган талаб ҳам кўпроқ бўлади. Халқаро турмушнинг туб масалаларини ҳал қилишга актив таъсир ўтказиш имконияти ёш миллий давлатлар зиммасига тинчлик ва ялпи хавфсизликнинг тақдири учун жиддий масъулият ҳам юклайди. Ҳар бир ёш миллий давлат қуролсизланиш, ядросиз зона вужудга келтириш учун, халқаро вазиятни қатъият билан соғломлаштириш, «совуқ урушни» тўхтатиш учун курашда ўз ҳиссасини қўшишга қодирдир. Озодликка эришган мамлакатлар ўзларининг куч ва ғайратларини тинчликсевар бошқа давлатларнинг куч ва ғайратлари билан бирлаштириб замонимизнинг марказий проблемасини ҳал қилишда — урушнинг олдини олишда жуда катта роль ўйнашлари мумкин. Ёш миллий давлатлар тарих томонидан ўз зиммаларига юклатилган юксак масъулиятга яраша иш қилишларига, уруш хавфига қарши курашга ўз кучларини сафарбар қилишларига, тинчликнинг мустаҳкам қалъаси бўлиб қолишларига сира шак-шубҳа қилмайман.

Озодликка эришган мамлакатларнинг халқлари шу нарсани тобора кўпроқ англамоқдаларки, миллий озодлик ҳаракати социализм мамлакатларининг халқлари билан, жаҳон пролетариати билан мустаҳкам иттифоқ тузмай туриб, ўзининг ажойиб ғалабаларига эришолмаган бўлур эди. Бу иттифоқ қўлга киритилган мустақилликни мустаҳкамлаш учун, иқтисодий қулликдан қутилиш йўлида муваффақиятли кураш олиб бориш учун ҳам ҳаётий зарурдир. Миллий озодлик учун курашаётган халқлар ҳам, шунингдек, социализм мамлакатларининг халқлари ва бутун дунё ишчилар синфи ҳам бу иттифоқнинг мустаҳкамланишидан, бу иттифоқнинг бузилмас иттифоқ бўлишидан ниҳоят даражада манфаатдордирлар. Янги урушнинг олдини олишда, социал тараққиёт ва миллий озодлик учун, инсониятнинг бахт-саодат учун курашда бу иттифоқ тарихий роль ўйнаши лозим.

Бизнинг халқимиз ҳар қандай асоратга ва эксплуатацияга тамомила қарши бўлган астойдил интернационалист халқдир. Биз революцияни ҳеч қачон «экспорт» қилган эмасмиз ва «экспорт» қилмаймиз, лекин империализмга қарши муқаддас курашга кўтарилган халқларни ҳамиша бутун чоралар билан қувватлаб келдик ва бундан буён ҳам қувватлайверамиз. Миллий озодлик кучлари билан иттифоқ бўлиш бизнинг сиёсатимизнинг негизларидан бири бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Партиямизнинг янги Программасида ҳам бу тўғрида жуда муайян қилиб айтилган. Биз бу сиёсатни бундан буён ҳам оғишмай амалга ошираверамиз.

Бизнинг қалбимиз озодлик учун курашаётганлар билан ҳамиша биргадир. Осиё, Африка ва Латин Америкаси халқларининг империализмга, эски ва янги мустамлакачиликка қарши, миллий озодлик ва социал тараққиёт учун олиб бораётган мардонавор курашида тўла ғалаба қозонишини астойдил истаймиз. Биз уларнинг курашини бутун чоралар билан қувватлайверамиз — ҳамиша бўлганидек маънавий, сиёсий, моддий жиҳатдан қувватлайберамиз. Совет кишилари миллий озодлик учун, социал тараққиёт учун курашчиларни ўзларининг қардошлари деб ҳисоблайдилар ва уларга янги муваффақиятлар тилайдилар.

ХИМИЯНИ ЖОРИЙ ҚИЛИШ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА РЕВОЛЮЦИЯ БЎЛАДИ

ХИМИЯ САНОАТИ ЯҚИН ЙИЛЛАР ИЧИДА БИЗНИНГ МАМЛАКАТИМИЗГА МАНА, НИМАЛАР БЕРАДИ

Механизация билан бир қаторда химияни жорий қилиш қишлоқ хўжалигида революция бўлади, энг юксак меҳнат унумдорлигига эришиш сари йўл очиб беради.

Н. С. ХРУЩЕВ.

ЕРНИНГ НОНИ

КПСС Марказий Комитети декабрь Пленуми халқ хўжалигини химиялаштиришнинг кенг программасини белгилаб берди. Бу Программа қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини қайта қуришда туб революцион ўзгаришга олиб келади. Химия, дейди ўртоқ Н. С. Хрущев, бизнинг қўлимизга мамлакатимизни озиқ-овқат маҳсулотлари билан етарли миқдорда тўла таъминлашдек муҳим вазифани ҳал қилишнинг калидини тутқазади.

КПСС Программасида яқин йиллар ичида ва ундан кейинги йилларда ғалла, гўшт, сут ва бошқа озуқа маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кескин кўпайтириш кўзда тутилади. Бу совет халқи моддий фаровонлигини юксалтиришнинг муҳим шартидир.

Барча хилдаги қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш тўғридан-тўғри ва бевосита дон хўжалигини ривожлантириш билан боғлиқдир. Ғалла бўлса— гўшт бўлади, сут ва бошқа озуқа маҳсулотлари бўлади. **Яқин йиллар ичида ғалла етиштиришни 5—7 миллиард пудга кўпайтириш, бошқача қилиб айтганда ғалланинг йиллик ялпи ҳосилини 14—16 миллиард пудгача етказиш кечиктириб бўлмайдиган муҳим вазифадир.**

Деҳқончиликни интенсивлаштириш, ҳосилдорликни ошириш, ҳар гектар ердан олинадиган маҳсулотни кўпайтириш бу вазифани бажаришнинг энг тўғри йўлидир.

Ғалладан барқарор· гарантияланган, мамлакатнинг эҳтиёжини тўла қондириш учун қанча лозим бўладиган бўлса, шунча миқдорда ҳосил олишга эришиш учун химияни ривожлантириш ва биринчи навбатда минерал ўғитлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш лозим бўлади. «Минерал ўғитлар, — деб қайд қилинади КПСС Марказий Комитети Пленуми қарорида, —бу қишлоқ хўжалигини юксалтириш асосларининг асосидир. Минерал ўғитларни кенг қўлланиш қишлоқ хўжалик ишларини интенсивлаштириш йўлини очиб беради».

1964 йилда дон экинлари учун 10 миллион тонна, шу жумладан 1964 йил ҳосили учун 7 миллион тонна ўғит ажратилади. Ҳар бир тонна минерал ўғит 2—3 тонна қўшимча маккажўхори ва бошқа дон экинлари ҳосили олиш имкониятини беради. **Демак, кузги буғдой, маккажўхори ва бошқа дон экиладиган ерларга солинадиган 7 миллион тонна минерал ўғит 1964 йилдаёқ қўшимча равишда 14—20 миллион тонна ёки 850 миллион — бир миллиард 200 миллион пуд ғалла олиш имкониятини беради.**

1970 йилда кўзда тутилган даражадаги ғалла етиштириш ва бошқа маҳсулотларни олиш учун 70—80 миллион тонна минерал ўғит зарур. КПСС Марказий Комитети Пленуми қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларини ана шунча миқдордаги ўғит билан таъминлаш имкониятини берадиган кенг программани ишлаб чиқди.

Ҳаракатдаги заводларнинг қуввати тахминан 20 миллион тоннага кўпайтирилади. 55 завод, шу жумладан 28 азот, 19 фосфат ўғитлари заводи, 6 калий ўғитлари ва 2 та фосфорит уни ишлаб чиқарадиган корхона қуришга қарор қилинди.

Биринчи навбатда марказлаштирилган, масалан, карбамид ва қўшалоқ суперфосфат ҳамда барча озуқа моддаларга эга бўлган мураккаб ўғитларни ишлаб чиқариш ривожлантирилади. Марказлаштирилган ўғитлар бизнинг мамлакатимиз учун алоҳида аҳамиятга эгадир. Ялпи ишлаб чиқарилаётган ўғитларнинг ярмидан кўпи ҳозирги пайтда суперфосфат, сульфат аммоний, ўзида 20 процентгача озуқа элементларига эга бўлган нам ҳолдаги калий ўғитлари ҳолида чиқарилмоқда. Ваҳоланки ҳозирги замон техникаси минерал ўғитларни қаттиқ ҳолатда ишлаб чиқариш билан бирга, шунингдек 45—50 процентдан ортиқ озуқа моддаларига эга бўлган суюқ концентрат ҳолида ишлаб чиқариш имконини ҳам беради.

Бир тонна минерал ўғит одатдаги ҳосилдан 2—3 тонна ортиқ ғалла, 800 килограммдан то бир тоннагача кўп пахта, 7,5—10 тонна кўп қанд лавлаги етиштириш имкониятини беради. Шу туфайли маҳсулот бирлигига кетадиган меҳнат ҳаражатлари камаяди.

1965 йилда асосий турдаги қишлоқ хўжалик экинлари учун минерал ўғитларни ишлатиш дастлабки ҳисобларга қараганда тахминан 3 миллиард одам соатини иқтисод қилиш имкониятини беради, бунинг натижасида бошқа ишлар учун 1,8—2 миллион кишини озод қилиш мумкин бўлади. Худди ана шу мақсадда минерал ўғитларни ишлаб чиқариш учун эса тахминан 75 минг кишининг меҳнати талаб қилинади.

Бошқача қилиб айтганда минерал ўғит ишлаб чиқариш учун ҳар соатда сарф қилинган меҳнат қишлоқ хўжалигида 20—25 соатни иқтисод қилиш имкониятини беради.

(«СЕЛЬСКАЯ ЖИЗНЬ», 20 декабрь).

ЎЗИ ОЗ-ҲИССАСИ СОЗ

● Озарбайжонда профессор Гусейнов томонидан яратилган нефть қолдиғидан тайёрланган ўсимлик ўстирувчи модда (НРВ деб аталади)нинг бир килограмми тўрт тийин туради. Ана шу бир килограмм юз гектар экин майдони учун етади. НРВ минерал ўғитлардан фойдаланиш коэффициентини 15—20 процентга кўпайтиради.

● Латвия олимлари томонидан фуразолидон деб аталувчи янги препарат яратилган. Йирик шохли қорамоллар, чўчқа, паррандаларни оғир юқумли касалликдан сақлаш учун бир тонна емга ана шу препаратнинг 40—50 граммини қўшиб бериш кифоядир. Пиперазин деб аталувчи препарат қарийб бир тийин туради. Бироқ ана шу препарат оммавий равишда қўлланилса, мамлакатимизда чўчқа гўшти етиштиришни 30 процентгача кўпайтириш мумкин бўлади.

● *Агар Молдавия қишлоқ хўжалигини ўсимликларни ҳимоя қилиш воситалари билан тўла таъминланса ва улардан моҳирлик билан фойдаланилса, фақат шу ҳисобнинг ўзидангина 1965 йилда қўшимча равишда кам деганда 130 миллион сўмлик маҳсулот олиш мумкин бўлади.*

Коммунистик қурилиш манфаатларини кўзда тутиб КПСС Марказий Комитетининг Пленуми халқнинг ва партиянинг эътиборини химия индустриясини жадал ривожлантиришга, халқ хўжалигида техникани тараққий эттириш, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва халқ истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни янада кўпайтириш учун химиянинг муваффақиятларидан кенг фойдаланишга жалб этиш зарур деб ҳисоблайди.

(КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ДЕКАБРЬ ПЛЕНУМИ ҚАРОРИДАН).

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК МАҲСУЛОТЛАРИ ЕТИШТИРИШ МАНА ШУНДАЙ ЎСАДИ

БЕГОНА ЎТГА ҲУЖУМ

БЕГОНА ўтни йўқотиш ва ўсимлик зараркунандалари ҳамда касалликларига қарши курашиш учун гербицидлар, химиявий воситалар ишлаб чиқариш бизнинг мамлакатимизда кенг кўламда ривожланиб бормоқда.

Олимларнинг ҳисоблаб чиқишларига қараганда бегона ўт, ҳар хил қишлоқ хўжалик зараркунандалари туфайли бизнинг мамлакатимизда жами етиштириладиган ҳосилнинг бешдан бир қисми йўқолади. Бу миллион-миллион тонна ғалла, картошка, мева, пахта ва бошқа маҳсулотлар йўқолади демакдир. Пулга айлантириб ҳисоблаганда йилига кўриладиган зарар тахминан 6 миллиард сўмни ташкил этади.

УСИМЛИКЛАРНИ ХИМИЯВИЙ ВОСИТА БИЛАН ҲИМОЯ ҚИЛИШГА САРФ ҚИЛИНГАН ҲАР БИР СУМ БИР НЕЧА СУМЛИК МАҲСУЛОТНИ САҚЛАБ ҚОЛИШ ДЕМАКДИР.

Целиноград областидаги КазЦИК номли совхозда ўтган йили 13,5 минг гектар майдондаги буғдой ва бошқа дон экинлари майдонларини гербицидлар билан ишланди. Бегона ўт камайганлиги туфайли ҳар гектар ердан олинадиган ғалла ҳосилига бир ярим-уч центнер дон қўшилди. Совхоз қўшимча равишда 27 минг центнер, пулга айлантириб ҳисоблаганда 128 минг сўмлик қўшимча ғалла олди. Гербицидлар учун ва уларни ишлатиш учун эса бор-йўғи 41 минг сўмдан ортиқ пул сарфланди. Қоракўзага қарши курашишда карбин дориси жуда яхши натижа беради. Оренбург областидаги «Советская Россия» совхозида буғдой экинини карбин суюқлиги билан пуркаб дориладилар. Ғалла ўрими олдидан ҳисоблаб кўрилганда ҳар бир квадрат метрда 346 тадан қоракўза борлиги аниқланган эди. Бу майдондаги ғалла ўриб янчилганида 12,5 центнердан ҳосил олинди. Худди шу дала билан қўшни бўлган участка атиги ярим килограмм препарат билан дориланган эди, ўрим олдидан бу ерда ҳар бир квадрат метрда 68 тадан қоракўза қолганлиги аниқланди, ҳар гектар ердан олинган буғдой ҳосили 15,7 центнерга кўтарилди.

Симазин ва атразин препаратлари маккажўхори майдонларида ишлатилганида айниқса фойдалидир. Қанд лавлаги, ғўза майдонларидаги бегона ўтларни йўқотишда дихлоральмочевина ва дихлорпропионат ишлатиш муваффақиятли натижа беради. Диносеб— нўхат ва лўвия экиладиган майдонлардаги бегона ўтларга қарши курашишда энг кўп фойда берадиган препаратлардандир.

ГЕРБИЦИДЛАР МЕҲНАТ УНУМДОРЛИГИНИ 5—6, ҲАТТО 20—30 БАРАВАР ОШИРИШ ИМКОНИЯТИНИ БЕРАДИ! ДАСТЛАБКИ ҲИСОБЛАРГА ҚАРАГАНДА 1965 ЙИЛДА КОЛХОЗ ВА СОВХОЗЛАР ГЕРБИЦИДЛАРНИ ҚУЛЛАШ ТУФАЙЛИ ТАХМИНАН 650 МИЛЛИОН СУМ ИҚТИСОД ҚИЛАДИЛАР.

Кейинги вақтларда химия саноати қишлоқ хўжалик зараркунандалари ва касалликларига қарши курашишда янада кўпроқ фойда келтирадиган дорилар: хлорофос, ғалла экинларини ҳимоя қилиш учун метафос, гептахлор препарати, метилмеркаптофос каби пахтага тушадиган сўрувчи зараркунандаларни йўқотадиган ва бошқа турдаги дориларни ишлаб чиқишга киришди.

Қишлоқ хўжалик экинларини ўсимлик ичидаги системалашган инсектофунгицидлар ёрдамида ҳимоя қилиш ҳам катта аҳамиятга эга. Бу заҳарлар ўсимликнинг томирлари орқали ҳаракатланади. Натижада ўсимлик касалликни ўзига юқтирмайдиган бўлади ва зараркунандани ўзи ўлдиради.

БИЗНИНГ ХИМИЯ САНОАТИМИЗ 1970 ЙИЛДА ГЕРБИЦИДЛАР ВА УСИМЛИКНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ БОШҚА ВОСИТАЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШНИ 800—900 МИНГ ТОННАГАЧА ЕТКАЗАДИ.

ЎЗИ ОЗ-ҲИССАСИ СОЗ

● **ДОН ЭКИНЛАРИ МАЙДОНИГА АЖРАТИЛАДИГАН 30—35 МИЛЛИОН ТОННА ЎҒИТНИ ИШЛАБ ЧИҚАРАДИГАН ЗАВОДЛАРНИ ҚУРИШ УЧУН САРФ БЎЛАДИГАН КАПИТАЛ ҲАРАЖАТЛАР ЗАВОДЛАР ИШГА ТУШГАЧ, УЛАРДА ТАЙЁРЛАНГАН ЎҒИТ ИШЛАТИЛИШИ ТУФАЙЛИ ҒАЛЛА МАЙДОНЛАРИДАН БИР ЙИЛ ДАВОМИДА ОЛИНАДИГАН ҚЎШИМЧА ҲОСИЛНИНГ ЎЗИДАН ҚОПЛАНАДИ.**

● Илғор колхоз ва совхозлар ўғитни сотиб олиш ва тупроққа солиш учун сарф бўладиган ҳар бир сўм ҳисобига: маккажўхорининг кўкпоясидан 3 сўм 60 тийин, қанд лавлагидан 2 сўм, канопдан 4 сўм 70 тийинлик қўшимча маҳсулот оладилар.

● Чорванинг емига қўшиб берилган бир грамм антибиотик молнинг тахминан қўшимча бир килограмм семиришига олиб келади.

Ем-хашак тўйимли бўлади

ЧОРВАЧИЛИКНИ химиялаштириш қишлоқ хўжалиги учун катта истиқболларни очиб беради. **Ем-хашакларни химия моддалари билан бойитиш чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни ўртача бир ярим баравар кўпайтириш, ҳаражатни икки баравар камайтириш, молларни бўрдоқига боқиш ва ўстиришни бирмунча тезлаштириш имкониятини беради.**

Оқсил моддасининг етишмаслиги хўжаликка қандай катта зарар келтириши ҳаммамизга маълум. «Протеин» деб аталувчи модданинг етишмаслиги туфайли тонна-тонналаб гўшт, сут, жун йўқотилади, тонна-тонналаб силос, хашак, илдиз мевали ем-хашаклар ортиқча сарф бўлади.

Бизда ва чет элларда кенг кўламда тажриба қилиб кўриш натижасида шу нарса исбот қилинганки, моллар (сигир, қўй)нинг 30 процентгача оқсил (протеин)га бўлган талабини азотли синтетик модда — карбамид ҳисобига қондириш мумкин. Баъзибир колхоз ва совхозлар оқсилни тўлдиришнинг бу манбаидан муваффақиятли фойдаланиб келмоқдалар ва қўшимча равишда кўплаб маҳсулот олмоқдалар.

Молнинг протеинга камбағал бўлган озиқ-овқат рационига қўшиб едириладиган **ҳар бир тонна карбамид 10 тонна қўшимча сут ёки ярим тонна гўшт келтиради. Ёки икки ярим тонна табиий оқсилнинг ўрнини босади. Мочевина олиш учун сарфланган ҳар бир сўм пул қўшимча 10 сўмлик маҳсулот беради, йирик шохли қорамолларни ўстириш ва бўрдоқига боқиш учун кетадиган ем-хашак ҳаражатини камайтиради.**

Шунингдек ем-хашакбоп дрожжаларни кўплаб ишлаб чиқариш оқсил балансини яхшилашга, қишлоқ хўжалиги учун дефицит аминокислотаси ва витаминлар билан бир қаторда ем-хашакни тўйимли қилишга бирмунча ёрдам беради.

Ем-хашакни витаминлар, микроэлементлар ва бошқа химия, биохимия препаратлари билан бойитиш ҳам озмунча аҳамиятга эга эмас.

Тажриба шуни кўрсатадики, асосий озуқа моддалари балансига эга бўлган ем-хашак рационини витаминлар билан бойитиш ҳар бир бўрдоқига боқиладиган молнинг семиришини 15—20 процентгача кўпайтиради, нобудгарчиликни кескин камайтиради ва қишлоқ хўжалиги чорваси ҳамда паррандаларнинг маҳсулдорлик кўрсаткичларини бирмунча оширади.

Ҳозир кўпгина хўжаликларда моллар силос билан боқилади ва йил бўйи боғламасдан боқиш қўлланилади. Моллар ана шу усулда боқилганда минерал ўғитлар билан таъминлашни алоҳида кузатиб бориш, молга кўпроқ фосфор, кальций тузлари бериш талаб қилинади. Бу усулда мол боқилганида бузоқларнинг семириши 10—15 процент кўпаяди ва сигирлардан сут соғиб олиш 5—8 процентга ортади. **Ем-хашак учун сарфланган ҳар бир сўм пул қўшимча равишда 7 сўмдан тортиб 13 сўмгача фойда келтиради.**

Чорвачиликда антибиотиклардан фойдаланиш ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Агар чорванинг емига озгина миқдорда ана шу доридан қўшиб берилса, у молни ҳар хил касалликлардан сақлайди, бузоқларнинг нобуд бўлишини кескин камайтиради, чорванинг маҳсулдорлигига самарали таъсир қилади, ўстириш ва бўрдоқига боқиш муддатларини камайтиришга ва емни иқтисод қилишга олиб келади.

Антибиотикларни тайёрлаш учун бўладиган сарф-ҳаражат қўшимча олинадиган маҳсулот қийматига нисбатан арзимайдиган даражададир.

Чорвачиликни комплекс химиялаштириш тадбирлари ичида химиявий усуллар билан консерваланган ем тайёрлаш усули ҳам катта аҳамиятга эгадир.

Сўна, кана, чивин сингари чорва зараркунандаларига қарши курашиш ва уларни чўчитишда репелент деб аталувчи химиявий воситалар катта фойда келтиради.

Чорвачиликни химиялаштириш — гўшт, сут, тухум, жун ҳамда колхоз ва совхоз фермаларидаги бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқаришни кўпайтиришнинг катта резервидир.

ИЛМ БИЛАН ҚУРОЛЛАНИБ

ҚИШЛОҚ хўжалигини химиялаштириш ғаллакорлар ва чорвадорлардан химия билимлари билан қуролланиш, хўжаликни бошқаришга илмий асосда ёндошишни талаб қилади.

Қисқа муддат ичида республикаларда ва областларда 204 агрохимия лабораториялари ташкил этилади. Шунингдек ишлаб чиқариш бошқармаларида ҳам минглаб лабораториялар ташкил этилади. Яқин беш йил ичида юз мингга яқин агрономлар ва бошқа мутахассислар ўз малакаларини оширадилар.

Олий ўқув юртларида мутахассисларни тайёрлаш кенгайтирилади. 1965 йилнинг ўзидаёқ агрохимия факультетларига қабул қилиш икки баравар, ўсимликни ҳимоя қилиш факультетларига қабул қилиш бир ярим баравар кўпаяди.

Мамлакат қишлоқ хўжалиги олий ўқув юртларида 5 та янги агрохимия факультети очилади. Булардан ташқари қишлоқ хўжалик техникумларида агрохимия бўйича 40 бўлим ва ўсимликларни ҳимоя қилиш бўйича 70 бўлим очиш кўзда тутилади.

Етти йил давомида мамлакат далаларида ишлаш учун 19 минг агрохимик ва 23 минг ўсимликларни ҳимоя қилиш бўйича агрономлар юборилади.

Колхоз ва совхозларда агрохимия ўқуви тобора кенг кўламда олиб борилади.

МИНГЛАБ ЯНГИ МАШИНАЛАР

Қишлоқ хўжалик меҳнаткашларига 1964 йилнинг ўзидаёқ **50 МИНГ ҒАЛЛА ЎҒИТИ СЕЯЛКАСИ, 11 МИНГ МИНЕРАЛ ЎҒИТ СЕЯЛКАСИ ЕТКАЗИБ БЕРИШ ПЛАНЛАШТИРИЛГАН.**

Бошқа турдаги машиналарни ишлаб чиқариш ҳам кўпайтирилади.

Ҳозирги вақтда саноатимиз ўғит солишда ишлатиладиган унумдорлиги анча юқори бўлган машиналарни ишлаб чиқариш устида ишламоқда. Бу машиналар колхоз ва совхозларга,

30 МИЛЛИОН ОДАМ КУНИНИ ИҚТИСОД ҚИЛИШ ИМКОНИЯТИНИ БЕРАДИ.

Яқин муддат ичида кўп меҳнат талаб қиладиган иш процессларини, масалан, вагонлардан минерал ўғитларни тушириш, омборларга жойлаштириш, омборлардан транспортларга жойлаш ва ташиш, ўғитни сеялкага ташиш, ўғитни сочиб бериш сингари ишларни комплекс механизациялаш учун ва бошқа машиналарни ишлаш учун.

29 ТИПДАГИ МАШИНА ВА ОМБОРЛАР УЧУН КОМПЛЕКТЛИ УСКУНАЛАР ЗАРУР ВА ТАЙЁРЛАШ КЕРАК ДЕБ ҲИСОБЛАНДИ.

Техникага йўл очиш учун

Агар ғўза баргини тўкадиган химиявий восита бўлмаганида эди, пахтани машина билан териш мумкин бўлмасди.

Бундай воситалар — дефолиантларни қўллаш 1965 йилнинг ўзидаёқ амалда барча майдондаги пахта ҳосилини теришни механизациялаштиришга ёрдам беради.

Бу — минглаб кишилар пахтани қўлда теришдан озод бўлади демакдир.

Ғўзани дефолиация қилиш ҳар гектар ер ҳисобига 20—25 одам кунини иқтисод қилиб қолади.

Мамлакатлар Одамлар Воқеалар

ҚАРДОШ МАМЛАКАТЛАРДА

1938 ЙИЛДАГИГА НИСБАТАН 3,6 БАРАВАР КЎП

Румыния кўмир қазиб чиқариш йиллик планини бажарди. Йил бошидан буён бутун 1938 йилдагига нисбатан 3,6 баравар кўп ёқилғи қазиб чиқарилди.

Республиканинг кўмир саноати тўрт йил сурункасига планни муддатидан олдин бажармоқда. Илғор методларнинг кенг жорий қилинганлиги, шахтерлар малакасининг ошганлиги меҳнат унумдорлигини 1959 йилдагига нисбатан 35,6 процент оширишга ёрдам берди.

ТОВАР АЙИРБОШЛАШ КЕНГАЙИБ БОРМОҚДА

Прагада 1964 йилда Чехословакия билан Польша ўртасида товар айирбошлаш ва тўловлар ҳақидаги протокол имзоланди. Ҳар икки томон ўртасида товар обороти шу йилдагига нисбатан 7 процентдан зиёд кўпаяди.

Чехословакия Польшага металл қирқадиган станоклар, электростанциялар учун машина ва ускуналар, тўқув станоклари, подшипниклар, қишлоқ хўжалик машиналари, автомобиллар, нефть маҳсулотлари, прокат ва бошқа товарлар экспорт қилади. Польша Чехословакияга металл қирқадиган станоклар, электр печлари, кон саноати ва қуюш саноати учун машина ва ускуналар, бинокорлик учун мўлжалланган кўтариш кранлари, тўқув станоклари, подшипниклар, қишлоқ хўжалик машиналари, прицеплар ва дарё кемалари, тош кўмир, кенг истеъмол товарлари етказиб беради..

БОЛГАРИЯНИНГ БИРИНЧИ АВТОМОБИЛЬ ЗАВОДИ

Болгария Халқ Республикаси Министрлар Советининг қарорига мувофиқ Коларовград шаҳридаги йирик машинасозлик заводи Болгариянинг биринчи автомобиль заводига айлантирилади. Завод 1964—1971 йиллар мобайнида Совет Иттифоқининг қардошларча ёрдами билан реконструкция қилинади ва кенгайтирилади.

Коларовград заводи 1965 йилда дастлабки мингта юк автомобили, 1969 йилда 15 мингта, 1972 йилда 35 мингта, 1975 йилда эса, 50 мингтага яқин шундай автомашина ишлаб чиқаради. (ТАСС).

ЎЗАРО ИҚТИСОДИЙ ЁРДАМ КЕНГАШИ КОМИССИЯЛАРИДА

БУДАПЕШТ, 21 декабрь. (ТАСС). Бу ерда Ўзаро иқтисодий ёрдам кенгашининг транспорт бўйича доимий комиссияси автомобиль транспорти ва тош йўллар мутахассисларининг кенгаши тамом бўлди. Социалистик мамлакатларнинг авто транспорти ва тош йўлларини ривожлантириш перспективаси масаласи муҳокама қилинди.

ҚУРИЛИШ МАСАЛАЛАРИ ЮЗАСИДАН КЕНГАШ

Польша Бирлашган ишчи партияси Марказий Комитетида қурилиш масалалари юзасидан партия-хўжалик активининг Умумпольша кенгаши бўлиб ўтди. Кенгаш 1964 йилги қурилишнинг энг муҳим масалаларига бағишланган эди. 1961—1962 йилларда республиканинг шаҳарларида қарийб 440 минг уй-жой хонаси, 8.480 мактаб синф хонаси, касалхоналарда 12,3 минг ўринлик майдон ва 730 йирик саноат объекти фойдаланишга топширилди.

Кенгашда Польша Бирлашган ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. Гомулка нутқ сўзлади.

ЙИЛЛИК ПЛАН МУДДАТИДАН ОЛДИН БАЖАРИЛДИ

Венгрия шахтерлари декабрь ойининг ўрталаригача 29,4 миллион тонна ёки планда кўзда тутилганидан 1 миллион тонна кўп кўмир қазиб чиқардилар. Шахтерлар йил охиригача яна 100 минг тоннага яқин кўмир қазиб чиқаришга аҳд қилдилар.

Надьлендель нефть корхонасининг нефтчилари йиллик планни муддатидан икки ҳафта олдин бажардилар. Улар йил охиригача пландан ташқари 50 минг тоннадан кўпроқ нефть берадилар.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

✦ Португалиянинг ҳақиқий ватанпарварлари таъқиб этилаётганлиги тўғрисида фашист диктатор Саларнинг маконидан яна хабарлар келмоқда. Лиссабон трибунали трамвайчи ишчилардан тўрт кишини «нолегал португал коммунистик партиясига мансуб бўлишда ва кўпорувчилик пропагандасини юритишда» айблаб, турли муддатлар билан турмага қамашга ҳукм қилган.

✦ Япониядаги Хонсю оролида шу йилда биринчи марта қор ёғди. Оролнинг баъзи районларида бир кунда ёққан қорнинг қалинлиги бир метрдан ошди. Бир қанча районларда темир йўлларни қор босиб, поездлар қатнамай қолди, электр ва алоқа линиялари ишдан чиқди.

✦ Америкадаги Дейтройт шаҳрининг суратлар галереясида ёнғин чиқиб, бутун дунёга машҳур рассом Пабло Пикассо чизган 35 та сурат ёниб кетди ва зарарланди. Шу рассомнинг ёнғиндан зарарланган суратларининг умумий қиммати 150 минг доллар ҳисобланади. (ТАСС).

ЁРДАМ ФОНДИ УЧУН МАТЧ ЎТКАЗИЛДИ

ХАНОЙ, 21 декабрь. (ТАСС). Совет Армиясининг терма футбол командаси Вьетнам Демократик Республикасида меҳмон бўлиб турибди. Бу команда Нам-Динь шаҳрида тўқимачилик комбинатининг командаси билан ўртоқлик матчи ўтказди. Совет спортчилари 6:0 ҳисоби билан ғалаба қозондилар. Матчдан тушган пулнинг ҳаммаси Жанубий Вьетнам аҳолисига ёрдам фондига топширилди.

ШЕЪРИЯТ БАЙРАМИ

Бахтиёр кишиларимиз ўзларининг ҳар якшанба кунларини маданий дам олиш, яхши ҳордиқ чиқариш билан ўтказишади. Бири ўз оиласида меҳмон кутса, бири меҳмонга боради, бири эса ўғли ёки қизчасини етаклаб, шаҳримиз кўркам кўчаларига сайрга чиқса, яна бири ўз севгилиси билан кино ё театрга боради. Хуллас, ҳар ким дам олиш кунини кўнгилдагидек ўтказишни истайди.

Ўтган якшанба куни пойтахтимиз меҳнаткашлари ажойиб ҳордиқ чиқазишди. Шаҳримизда адабиёт мухлислари — шеър ишқибозлари учун «Поэзия куни» ўтказилди. Шу куни Тошкентнинг катта-катта китоб магазинларида поэзия байрами — шеър базми авжига чиқди.

Пойтахтимизнинг Охунбобоев майдонида яқингинада жуда катта ва бой китоб магазини — Пассаж ишга тушган эди. Бу улкан китоб хазинаси кўплаб ҳавасмандларни жалб қилиб келмоқда. Ўтган дам олиш куни ана шу китоб магазини кенг китобхонлар оммаси билан гавжум бўлди. Кундуз соат 3. «Поэзия куни»ни ўтказиш, ўз китобхонлари билан учрашиш, суҳбатлашиш учун бу ерга келишган шоир ва ёзувчилардан Абдулла Қаҳҳор, М. Шайхзода, Асқад Мухтор, Ҳабибий, Саид Аҳмад, Жуманиёз Жабборов, Эркин Воҳидов, Хайриддин Салоҳларни йиғилганлар қизғин кутиб олдилар.

Поэзия кунини шоир Асқад Мухтор қисқача кириш нутқи билан очади:

— «Поэзия куни» совет халқлари ҳаётига сингиб боряпти, традицион ооат тусига киряпти,— дейди у,— бугун биргина Тошкентда эмас, балки Москвада, Киевда ҳам ана шундай тантаналар ўтказиляпти. Поэзия — бу гўзаллик, у инсонга енгил руҳ, яхши кайфият бахш этади. Шу сабабли шеър инсонга яқин дўст, киши қалби шеърсиз, гўзалликсиз яшай олмайди. Китоб ҳам шундай. Яхши китоб кишига янги ғайрат, янги куч, илҳом келтиради, китоб янги орзуларга калит бўлади. Шоир ўзбек адабиётининг сўнгги йилларда эришган ютуқларига ҳам тўхталиб ўтади.

Азиз меҳмонлар — шоир ва ёзувчилар прилавка ёнига таклиф этиладилар. Китоб савдоси — дўстлар суҳбати қизиб кетади. Бу ерда айниқса сотувчилардан Суюмбека Абдуллина, Саодат Довутова, Юсуф Каримовларнинг қўли-қўлига тегмайди.

Бир томонда китоб савдоси қизиса, бир ёнда ихлосмандлар ўзлари ёқтирган авторларидан автографлар ёздириб олишмоқда. Микрофон олдига шоир Мақсуд Шайхзода келади. У ўзининг «Йиллар ва йўллар» тўпламига кирган «Шоир қалби дунёни тинглар» номли шеърини зўр пафос билан ўқийди.

Магазинга қўйилган столлар атрофини шеърхонлар ўраб олишган. Кекса ғазалхон шоир Ҳабибий ғазал ўқиб дилларни қувонтирса, ёш шоир Эркин Воҳидов тенгқур китобхонларига автограф ёзиб бериш билан машғул. Айниқса мана бу икки қизнинг шодлигини айтмайсизми? Қувончлари дилларига сиғмай, юз-кўзларида завқ жилоланади. Улар нега бунча шод? Ҳа, ахир севган шоир, ёзувчиларидан эсдалик — автограф ёздириб оладилар-у, севинмайдиларми! Бу икки дугонанинг бири Раҳбар Хатамбекова Тошкент давлат университетида, Зебо Мавлонқулова эса фармацевтика институтида ўқишади. Улар гарчи турли соҳа студентлари бўлсалар ҳам шеър ихлосмандлари экан.

Микрофондан яна янги шеърлар янграб эшитилади. Шоирлардан Мамарасул Бобоев, Шукрулло, Назармат, Жуманиёз Жабборов, Эркин Воҳидов, Хайриддин Салоҳлар ўзларининг дилрабо нозик лирикалари билан қалбларга ором бахш этадилар.

Бу ерда биз 153-қурилиш трестининг монтажчи ишчиси А. Жаҳонгировни, уй ишлари билан шуғулланувчи Манзура Расуловани, Ўрта Осиё халқ хўжалиги кенгаши бош энергетиги С. Йўлдошевни ҳам учратдик. Улар севган авторлари билан юзма-юз кўришиб автограф ёздириб олганликларидан хурсандлар.

Кекса адибимиз Абдулла Қаҳҳор «поэзия куни»га якун ясайди. У китоб ва китобхон ҳақида фикр юритаркан: — Китоб завқ ва ихлос билан ўқилиши лозим. Худди киши дилрабо куй ёки ёқимли қўшиқдан қанчалик ором олса, китоб ўқиб ҳам шунчалик ҳузур қилсин, — дейди у. — шундагина автор ўз китобхони томонидан севилади, тақдирланади.

Шу куни поэзия байрами узоқ давом этди. Пойтахтимизнинг Карл Маркс кўчасидаги 1-, Эски Жўвадаги 13 ҳамда Тошкент Черёмушкаси — Чилонзордаги 16-китоб магазинларида ҳам шундай қизиқарли учрашувлар, мушоиралар бўлиб ўтди.

А. ЮСУПОВ,
Х. ШАРИПОВ.

Суратда: «поэзия куни» қатнашчилари — ёзувчилар ўз китобхонларига автографлар ёзиб бермоқдалар.

А. Абалян фотоси.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

ЮЛҒИЧЛАР

Ўртоқ Жўрабеков ҳузурига В. А. Чернова кириб келди.

— Келинг хоним, ишлар қалай? — сўради Жўрабеков.

— Беш, хўжайин, — деди Валентина Андреевна, — ўзингизга маълум, план ҳамма вақт юз. Сифат аъло. Хўрандаларга хизмат кўрсатиш аъло...

— Баракалло, савдода ана шулар энг асосий масала-да, — деди Жўрабеков мамнун бўлиб. Бундан талтайиб кетган Чернова кафе хизматчилари «фаолияти»ни кўкка кўтариб гапириб кетди...

Афсуски, ҳақиқий аҳвол кафе директори ўртоқ Чернова айтгандек бўлиб чиқмади. Аксинча, «Молодеж» кафесида хизмат қилаётган «шоввоз»лар хўрандалар ҳақига хиёнат қилиб, уларни ранжитишмаса кўнгиллари жойига тушмас экан. Ўртоқ Чернова кафе ходимларининг ана шу томонини кўкларга кўтариб мақтаган бўлса керак-да. Дарвоқе бўлса бордир ҳам. Чунки кафеда уларнинг қўли билан тайёрланган шницелнинг калориялилиги юз процент ўрнига 46 процент, котлетники 60 процентни ташкил этади. Қаймоқнинг сифати нормадагидан анча паст. Бундан ташқари хўрандалар улушига чанг солиш ҳам одат тусига кирган. Шеф-повар В. И. Лаженин билан Чернова паст-баланд қилиб имзо чеккан калькуляцияда кўрсатилган 75 грамм лаҳм гўшт хўранданинг олдига 66 грамм бўлиб келаяпти. Ҳар порциядан гарнирнинг 70 грамми шеф-поварнинг ўчоқ бошидаги тоғорасида қолиб кетаяпти.

Кафенинг тўрига жойлашган буфетда Е. М. Цирина исмли аёл савдо қилаяпти. У ҳам кафедаги устаси паранг олғирлардан қолишмайди. Спиртли ичимликлар шундоқ буфетнинг ўзида нақд пулга сотилаяпти. Бу эса буфетчига қўл келаяпти. Бу ерга келган хўрандалар беш юлдузли коньяк ичишни истаб қолишса, «фақат сиз учун» деб прилавканинг тагидан олиб кўрсатилади. Лекин буфетчи Цирина «юз» деб тўқсонни тутқазади. У ҳаммавақт нормадан юлқиб қолади. Ҳар стакандан 10—15 граммдан ўмариб қолмаса кўнгли ўрнига тушмайди. Шунинг учун ҳам у бошқа молларнинг ассортиментини кўпайтириш тўғрисида қайғирмайди ҳам.

Хўш, кафеда хўрандалар ҳақига бунчалик хиёнат қилишнинг авжига чиққанига сабаб нима? Сабаби шуки, кафе ходимларининг иши устидан ҳеч ким контроль қилмай қўйган. Бу ерга на жамоатчи инспекторлар, ва на Чирчиқ шаҳар умумий овқатланиш трестининг инспекторлари қиё боқишади. Ҳамма иш кафе хизматчиларининг ўз ихтиёрларига ташлаб қўйилган. Улар кўнгиллари хоҳлаганча иш тутишади. хўрандалар ҳақидан тап тортмай юлишади.

Эндиликда бундай аҳволга чидаб бўлмайди. Трест раҳбарлари умумий овқатланиш тармоқларида жойлашган Чернова, Цирина, Лаженин сингари баъзи бир нопок шахсларни нуқталаб қўйишлари керак. Трест директори масаланинг мана шу томонига жиддий эътибор берса, хўрандалар шикоятига қулоқ солса яхши бўлар эди.

А. ТЎЛАГАНХЎЖАЕВ,
область савдо бўлимининг старший инспектори.

„УРТЎҚМОҚ" ЛУҒАТИ

Йўқ дедим-ку, йўқ! — Камёб молларни прилавка остидан сотадиган сотувчининг харидорларга жавоби.

Ювмаймизми? — Ароқхўрнинг «қуллуқ бўлсин»и.

Бажарамиз, албатта бажарамиз! — ваъдабознинг шиори.

Эртага келинг. — Бюрократнинг ҳозиржавоблиги.

Шпаргалка. — Кўзбўямачи студентларнинг экзамен вақтидаги «қўлланма»си.

Овозингизни радиода эшитдим. — Лаганбардорнинг ўз бошлиғига қуллуғи.

Топилади. — Чайқовчининг харидорга хушмуомилалиги.

Майда ҳам йўқ экан. — «Қўяверинг» дегунча, жўрттага чўнтагини ковлайдиган такси шофёрининг хайр-маъзури.

... Бириси куни келинг — эътиборсиз бошлиқнинг шикоятчига жавоби.

тузувчи:

Жўра УМАРҚУЛОВ,
ТошДУ студенти.

ШАҲАРЛАРИМИЗ ОБОД ВА ГЎЗАЛ БЎЛСИН

Ўзбекистон КП Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва республика касаба союз советлари республика шаҳарларини энг яхши ободонлаштириш юзасидан шу йил III кварталда бошланган социалистик мусобақа якунларини кўриб чиқдилар.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети, республика Министрлар Совети ва Узсовпрофнинг кўчма Қизил байроғи шунингдек биринчи даражали пул мукофоти (3 минг сўм) мусобақанинг барча шартларини тўла адо этган **Бекобод шаҳар ижроия комитетига** берилди (шаҳар ижроия комитетининг раиси **Маматисаев**, уй-жой коммунал ва ободонлаштириш бошқармасининг бошлиғи **Кирмач**, область саноат касаба союз советининг раиси **Бранлов** ўртоқлар).

Ўзбекистон КП Марказий Комитети республика Министрлар Совети ва Узсовпрофнинг кўчма Қизил байроғи ҳамда иккинчи пул мукофоти (1,5 минг сўм) **Тошкент шаҳар Октябрь район ижроия комитетига** берилди. (Район ижроия комитетининг раиси **Норқўзиев**, уй-жой коммунал хўжалик бўлимининг мудири **Файзиев** ўртоқлар).

Шунингдек, **Чирчиқ** ва **Хева** шаҳарларининг санитария ҳолати ва уни ободонлаштиришни яхшилаш тўғрисида олиб борган энг яхши ишлари қайд қилиб ўтилди.

БИЛДИРИШ

25 декабрь кеч соат 6 да Бирлашган нашриётнинг Ленин хонасида Тошкент шаҳар ишчи мухбирлар университетининг навбатдаги машғулоти ўтказилади.

Реклама ва Эълонлар

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

24 ДЕКАБРДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

Ўзбек тилида: 18.00 — **Арчамизни безаймиз** (болалар учун). 18.25 — **Телевизион «Муштум»**, 19.10 — **Телевизион янгиликлар**, 19.30 — **Ёрқин ҳаёт** телевизион журнали.

20.30 — **Эшиттиришлар программаси.**

Рус тилида: 20.35 — **Телевизион янгиликлар**, 20.55 — **Мунофиқлар** (телевизион фильм), 21.20 — **Швеция бўйлаб**, 21.40 — **Иоланта** (П. И. Чайковский операси).

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 24/XII да Мазепа 25/XII да **Оққуш кўли.**

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА — 24/XII да янги спектакль **Биринчи муҳаббат**, 25/XII да **Ҳаётбахш ўлим.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 25/XII да **Зарафшон қизи.**

СВЕРДЛОВ НОМЛИ КОНЦЕРТ ЗАЛИДА — 24, 25/XII кеч соат 8 да Ўзбекистон ССР халқ артисти **Комилжон Отаниёзов** раҳбарлиги ва иштирокида **Хоразм ансамблининг концертлари.** Билетлар сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА— 25/XII дан **«Йиртқич ҳайвонлар»** аттракциони. Ўргатувчи — **В. Запашной**, Билетлар сотилмоқда.

КИНО

Истамбул хазиначисининг мероси — «ВАТАН», «ИСКРА», «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун).

Галина Уланова — «ВАТАН» (кундуз соат 3-15 минут ва кеч 9 да).

„Тошкент ҳақиқати"га 1964 йил учун обуна БЎЛИШНИ УНУТМАНГ!

ОБУНА БАҲОСИ:

1 ойга 44 тийин.
3 ойга 1 сўм 32 тийин.
6 ойга 2 сўм 64 тийин.
12 ойга 5 сўм 28 тийин.

ЭСЛАТМА: обуна бўлаётганингизда саноат ва қишлоқ хўжалиги бўйича алмашинадиган саҳифаларнинг қайси бирига ёзилишингизни кўрсатинг!

Ҳурматли газетхонларимизга маълум қиламизки, 1964 ЙИЛ УЧУН «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» ГАЗЕТАСИГА ҲАММА ШАҲАР ВА ҚИШЛОҚЛАРДА ИСТАГАНЧА ОБУНА БЎЛИШ МУМКИН.

Обуна «Союзпечать» бўлимларида, алоқа идораларида, шунингдек колхоз ва совхозларда, қурилиш ва корхоналарда, ўқув юртлари ва илмий муассасаларда ҳамда маҳаллаларда жамоатчи обуна қабул қилувчилар томонидан ўтказилмоқда.

«Тошкент ҳақиқати» редакцияси.

ОТА-ОНАЛАР УЧУН

Бола азиз, одоби ундан азиз. Шунинг учун ёш авлод тарбияси билан ота она, педагог ва мураббийларгина эмас, бутун жамоатчилик шуғулланиши керак. Бу ишда жойларда ташкил қилинаётган ота-оналар халқ университетларининг таъсири катта. Шундай тарбия ва маданият ўчоқларидан бири Абдулла Набиев номидаги шаҳар пионер ва ўқувчилар уйида вужудга келди.

Ўтган якшанба куни университетнинг очилиш маросими бўлди. «Октябрь 40 йиллиги», «Гуручариқ», «Чимбой» маҳаллаларида яшовчи ота-оналар университет машғулотида қатнашишди. Улар учун академик Т. Н. Қориниёзий бола тарбияси ҳақида содда ва мароқли суҳбат ўтказди. Академикнинг болаларни меҳнатга муҳаббат, катталарга ҳурмат, ҳаққонийлик руҳида тарбиялаш ҳақидаги маслаҳатларидан ҳамма мамнун бўлди.

Болаларнинг севимли шоири Қуддус Муҳаммадий тарбияга оид шеърларидан ўқиб берди. Республикада хизмат кўрсатган артистка Коммуна Исмоилова эса ёшларни санъатга муҳаббат руҳида тарбиялаш ҳақида суҳбатлашди. Хонанда суҳбат билангина кифояланармиди. У ота-оналар учун қўшиқлар айтиб берди. Бу қўшиқларга унинг қўлида шу пионерлар уйида тарбия кўраётган ёш талантлар ҳам жўр бўлишди.

Янги университет программасида бола тарбиясининг турли томонларига оид лекция ва суҳбатлар ўтказиш планлаштирилган. Атоқли педагоглар, олимлар, медицина ходимлари бу ерга келиб, жамоатчилик асосида ота-оналар билан машғулотлар ўтказадилар. Машғулотлар бир ойда икки марта бўлади.

Суратда: академик Т. Н. Қориниёзий ота-оналар орасида.

С. МУСАЕВ.

В. Салов фотоси.

БОЛАЛАРНИ ШАМОЛЛАШ КАСАЛЛИКЛАРИДАН САҚЛАНГ!

ВРАЧ МАСЛАҲАТИ

Ҳавонинг совуши натижасида, айниқса ёш болалар орасида тумов ва зотилжам каби касалликлар тарқалади. Айниқса шўх, ўйин-қароқ болалар бу касалликка кўпроқ чалинадилар. Чунки улар иссиқ уйдан кўйлакчан ҳолда ташқарига чиқиб, ўзларини шамоллатиб қўядилар.

Баъзи оналарнинг бунга бефарқ қараши, айниқса яхши йўргакламай очиқ ҳавода олиб юриши натижасида кўкрак ёшидаги болалар ҳам касалликларга мубтало бўлишлари мумкин.

Одамнинг бурун, оғиз ва юқори нафас йўлларида доимо стрептококк, стафилококк ва пневмококк каби микроблар бўлади. Киши организми шамоллаши билан улар тезда касаллик келтириб чиқарадилар. Аммо, касалликка берилиш хусусияти ҳар бир кишида ҳар хил бўлади. Шунинг учун ҳам бу касалликларга раҳит билан оғриган нимжон болалар жисмоний томондан кучли, бардам, чиниққан болаларга нисбатан тез берилувчан бўлади. Юқори нафас йўлларининг касалланиши соғлом болаларга бемор киши аксирганда ёки бемор билан яқин масофада турганда ҳам юқиши мумкин.

Болалар тумов касаллиги билан оғриганда бурун ва ҳиқилдоқ шиллиқ қабатлари яллиғланиб шишади. Беморнинг кўзлари ёшланади ҳамда бурнидан суюқлик оқиб туради. Шунинг учун беморнинг бурун атрофлари қизоради. Бемор тинмай аксиради. Бурун билан нафас олиши қийинлашади. Бола оғиз орқали нафас олабошлайди. Баъзан беморнинг ҳарорати ошади, бурун атрофларида бироз оғриқ пайдо бўлади, иштаҳаси пасайиб инжиқ бўлиб қолади ва кечалари уйқуси бузилади.

Аммо шуни ҳам унутмаслик керакки, грипп, қизомиқ касалликлари ҳам тумовга хос белгилар билан бошланади.

Юқори нафас йўллари уй ҳавосини тез-тез янгилаб турмаслик орқасида ҳам касалланиши мумкин. Бунда юқоридаги белгиларга йўтал ҳам қўшилади.

Зотилжам касалида эса яллиғланиш жараёни ўпка тўқималарида рўй беради. Беморнинг аҳволи оғирлашиб, тез-тез нафас олабошлайди. Ҳарорати 38—40 даражагача кўтарилиб, баъзан бола алаҳлайди. Организмда кислород етишмаслиги натижасида беморнинг лаби кўкариши мумкин. Бола ҳеч нарсага қизиқмай қўяди. Иштаҳаси йўқолиб, кечалари ёмон ухлайди.

Ўз вақтида медицина ёрдами кўрсатилгандагина бу касалликлар тезда тузалиши мумкин. Агар унинг олди олинмаса гаймарит, отит (қулоқнинг яллиғланиши) ва плеврит каби касалликлар келиб чиқиши мумкин.

Ҳурматли ота-оналар!

Болалардаги шамоллаш орқасида рўй берувчи бундай касалликларнинг олдини олинг. Хоналарни тез-тез шамоллатиб туришни ва форточкаларни очиб қўйишни унутманг. Болаларни фаслга мослаб кийинтиринг. Уларни полда оёқ яланг юришларига ва юпқа кийимда очиқ ҳавода ўйнашларига йўл қўйманг. Кўкрак ёшидаги болаларни очиқ ҳавода олиб юрганда яхшилаб, шамол тегмайдиган қилиб йўргакланг. Ёш болаларнинг олдида аксирманг ва уларнинг олдига бемор кишиларнинг киришига йўл қўйманг. Агар юқорида айтиб ўтилган касалликларнинг бирор белгиси рўй берган тақдирда дарҳол врачга мурожаат қилинг!

Ҳ. МУНАВВАРОВА,
Тошкентдаги 2-болалар юқумли касалликлар шифохонасининг бош врачи.

Қ. ОЛИМЖОНОВ,
Республика санитария маорифи уйининг ходими.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА») — Орган Ташкентская промышленного и сельского областных комитетов КП Узбекистана, Ташкенского горкома КП Узбекистана, промышленного, сельского областных и городского Советов депутатов трудящихся.

Бизнинг АДРЕС: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26 уй.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: редактор — 29004. Редактор ўринбосари— 25885. Масъул секретарь — 34808. Идеология бўлими — 31936. Саноат ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими — 33786. Қурилиш ва партия ишлари бўлими — 33786. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими — 29040. Совет ишлари, маиший ва шаҳар хўжалиги бўлими — 26232. Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари бўлими — 28761. Ахборот ва спорт бўлими — 33786. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 34048. Эълонлар бўлими — 28142. Коммутатор — 30249 дан 30258 гача.

«Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони Сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси.

Р. 15409. Индекс 64695. Нашр. № 1750.